

Nr 117.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till den svenska exportnäringens främjande; given Stockholms slott den 17 februari 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 17 februari 1939.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Möller, anför efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena samt cheferna för finans- och jordbruksdepartementen:

I årets statsverksproposition har under tionde huvudtiteln, punkt 64, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader beräknats ett reservationsanslag av 170,000 kronor.

Jag anhåller nu att få för Kungl. Maj:t ånyo anmäla detta ärende.

Bihang till riksdagens protokoll 1939. 1 saml. Nr 117.

Inledning.

Frågan om anvisande av fortsatt anslag till befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader under nästa budgetår äger samband med vissa förslag, som framlagts av inom handelsdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 juni 1938 tillkallade sakkunniga för utredning angående vissa åtgärder till den svenska exportnäringens främjande — *1938 års exportutredning* — i betänkande den 24 november 1938 (stat. off. utr. 1938: 42).

De synpunkter, vilka legat till grund för det åt de sakkunniga anförtrodda uppdraget och varit vägledande för deras arbete, hava av de sakkunniga sammanfattats på följande sätt:

Den sedan åtskilliga år märkbara tendensen i många länders handelspolitik att statligt reglera utrikeshandeln genom kontingenteringar, licenssystem, valutakontroll o. s. v. hade ställt vårt lands exportnärings inför betydande svårigheter. Dessa hade i icke ringa grad kunnat bemästras genom ökad effektivitet från de enskilda företagens, näringsorganisationernas och de statliga myndigheternas sida. Utrikesförvaltningen hade i starkt ökad utsträckning tagits i anspråk för handelspolitiska förhandlingar, för handräckningsarbete i olika kommersiella frågor samt för införskaffande av upplysningar rörande ekonomiska och kommersiella förhållanden i olika främmande länder. Statliga organ i hemlandet hade biträtt med mångfaldiga utredningar och näringsorganisationerna hade intensifierat sin verksamhet med informationer, marknadsundersökningar m. m. till de enskilda företagens tjänst. Dessa senare hade påpassligt sökt tillvarata landets exportmöjligheter. Den på sina håll tilltagande benägenheten att som villkor för mottagandet av svenska varor uppställa fordran på inköp från svensk sida av vederbörande lands produkter hade krävt medverkan även av importhandeln. Ett samarbete hade också i detta syfte kommit till stånd mellan å ena sidan Sveriges allmänna exportförening och å andra sidan importörerna, dessa senare främst representerade av Sveriges grossistförbund och Kooperativa förbundet.

I trots av att sålunda vårt lands administration och företagsamhet sökt anpassa sig efter det nya läget, vore förhållandena på vissa håll ingalunda tillfredsställande för den svenska exporten. Ännu större ansträngningar hade därför ansetts erforderliga och frågan, var och på vad sätt dylika borde sättas in, hade befunnits kräva närmare undersökningar.

De ökade svårigheter, som gjorde sig gällande på många av de större marknader, huvudsakligen på den europeiska kontinenten, där Sverige sedan gammalt haft betydande avsättning för sina produkter, hade medfört, att man frågat sig huruvida icke på andra håll i världen låt vara mindre men någorlunda säkra och utvecklingsbara avsättningsområden för svensk produktion skulle kunna upparbetas. Den ökade betydelse, som de transoceaniska marknaderna, i främsta rummet tack vare utvecklingen av direkta svenska sjöfartsförbindelser med dessa avlägsna marknader, erhållit för den svenska utrikeshandeln, såväl beträffande införsel som utförsel, hade skänkt förnyad aktualitet åt spørgsmålet att i dessa länder vidga avsättningen för svensk produktion. Möjligheterna härför vore emellertid icke tillräckligt kända. Det hade därför ifrågasatts om icke orienterande marknadsundersökningar, ef-

fektivare än som nu sker, kunde organiseras i dylika mindre, ofta avlägset belägna länder.

I många av de länder, som här kunde komma i fråga, saknade svenska staten stadigvarande lönad representation, och på de platser där sådan representation funnes, vore tillgängliga arbetskrafter ofta otillräckliga för en mera djupgående kommersiell informationsverksamhet. Såväl i fråga om kvalificerade arbetskrafter som personal för enklare sekreterargöromål och skrivhjälp torde tillgången vara knapp på åtskilliga håll. Frågan om en personalförstärkning av utrikesförvaltningen för avhjälpande av dessa brister hade av sålunda antydda skäl befunnits böra komma under övervägande.

Beträffande spørsmålet om informationsmaterialets nyttiggörande torde tillgängliga statsinstitutioner här hemma samt näringsorganisationerna i stort sett representera tillräcklig effektivitet. Emellertid hade även här den frågan inställt sig, i vad mån en personalförstärkning inom de ifrågakommande statsinstitutionerna och då närmast utrikesdepartementet kunde visa sig behövlig. Vad näringsorganisationerna beträffade torde dessa vara väl skickade att å de enskilda företagarnas uppdrag fullfölja undersökningarna för speciella varuområden. Men vid tillfällen då utnyttjandet av förefintliga exportmöjligheter erfordrade samverkan mellan olika näringsgrenar och kanske dessutom med statliga myndigheter och då måhända förhandlingar mellan olika intressen här hemma bleve nödvändiga, hade nuvarande organisatoriska förutsättningar ansetts knappast vara tillfyllest. Möjligheterna för ävägbringande av en anordning, som erbjöde mera tillfredsställande arbetsmöjligheter och som dessutom kunde verka med på en gång auktoritet och förtroende gentemot olika intressentgrupper, hade för den skull synts böra tagas under prövning.

De sakkunniga hade vidare funnit anledning upptaga till behandling vissa med nyssberörda frågor sammanhängande spørsmål rörande åtgärder av beskaffenhet att främja den svenska exportnäringen och skänka den ökad motståndsförmåga och slagkraft i den skärpta konkurrensen.

Med stöd av en del statistiska undersökningar rörande den svenska utrikeshandelns utveckling och nuvarande läge (betänkandet kap. 2 sid. 8 ff.) hava de sakkunniga ansett sig kunna konstatera, att den svenska exportnäringen hittills kunnat rätt väl hävda sin ställning på de utländska marknaderna, vilket emellertid icke uteslöte att åtskilliga skäl talade för åtgärder till en förstärkning och om möjligt förbättring av ställningen. Särskilt viktigt syntes det vara att motverka de risker som låge i utrikeshandelns starka koncentration och att för detta ändamål åstadkomma en fördelning och spridning på ett större antal marknader. En påtaglig tendens i sådan riktning hade varit för handen under 1900-talet, befordrad bl. a. av de svenska transoceaniska sjöfartslinjerna. Det syntes emellertid angeläget, att den sålunda inledda utvecklingen med lämpliga medel främjades och understöddes.

De sakkunniga anföra till utveckling av sina synpunkter ytterligare bland annat:

Beträffande den svenska exportens fördelning på länder återspeglade statistiken en utveckling från en rätt stor ensidighet vid tiden närmast före världskriget till en världsomspännande mångsidighet under senare år, ehuru allttjämt de förnämsta avsättningsmarknaderna för våra exportvaror vore att söka inom Europas gränser. Ännu år 1937 ginge drygt tre fjärdedelar av exporten till länder i Europa. Av övriga kontinenter hade särskilt Amerikas

andel ökats, och denna kontinent toge för närvarande omkring 15 % av den svenska utförseln mot 6 % år 1913. Även Asiens andel i den svenska exporten visade en förhållandevis stark stegring på senare år från 2 1/2 % år 1930 till 4 1/2 % år 1937, medan den del av den svenska exporten, som belöpte på Australien varit i det närmaste konstant under hela ifrågavarande period.

Motsvarande undersökning beträffande importen visade, att Sverige för sin införsel liksom i fråga om utförseln vore starkt beroende av Europa, varifrån 1937 drygt tre fjärdedelar av vår införsel inköptes. Liksom beträffande utförseln märktes en betydande frammarsch för Amerika, från 13.5 % år 1913 till omkring 20 % år 1937. Dessa siffror grundade sig på statistiken över inköp. En jämförelse med den fr. o. m. 1936 föreliggande statistiken för ursprungsländer visade, att en betydande del av införseln från Europa utgjordes av varor, som producerats annorstädes än i inköpslandet, samt att större delen av införseln från Asien, Afrika och Australien icke inköptes från produktionsområdet direkt utan i andra, företrädesvis europeiska, länder.

Den svenska utrikeshandels relativt starka koncentrerings på ett fåtal marknader i vad avsåge såväl export som import framträdde ännu tydligare vid en granskning av utrikeshandels fördelning på enskilda länder. En sådan undersökning gäve vid handen, att större delen av den svenska införseln och utförseln fölle på ett fåtal av de stora industriländerna. Sålunda svarade enbart Storbritannien, Tyska riket och Amerikas Förenta Stater för ungefär hälften av Sveriges hela utrikeshandel.

Med utgångspunkt från dessa uppgifter, vilka för den svenska utrikeshandels del återspeglade ett starkt beroende av Europa och Nordamerika ifråga om såväl export som import, hava de sakkunniga förordat åtgärder i avsikt att främja en ökad geografisk fördelning och spridning av den svenska exporten. I sådant syfte föreslå de sakkunniga, att för orienterande undersökningar av mera allmän natur rörande avsättningsmöjligheterna på mindre bearbetade marknader utomlands åt Sveriges allmänna exportförening måtte anvisas ett årligt anslag å 100,000 kronor.

I avsikt att skapa ökad tillgång av unga svenska krafter på de transoceana marknaderna till fromma för den svenska utrikeshandeln på dessa områden, förordade de sakkunniga ett återupplivande av handelstudiestipendierna för att bereda tillfälle för yngre väl meriterade personer att såsom volontärer vistas på dylika marknader utan anspråk på omedelbara positiva resultat av deras arbete. För tillgodoseende av detta önskemål föreslå de sakkunniga, att det under tionde huvudtiteln upptagna anslaget till befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader göres tillgängligt för utdelning av handelsstudiestipendier, samt att anslaget under nästa budgetår ökas med 35,000 kronor till 60,000 kronor.

De sakkunniga hava vidare behandlat frågan om samarbete inom näringslivet till exportens främjande. De sakkunniga uttala härutinnan, att det organ för ett frivilligt samarbete mellan import- och exporthandeln för vilket Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund och Kooperativa förbundet nyligen gemensamt dragit upp riktlinjerna, i syfte att skapa möjligheter till en koordinering av det arbete, som på olika håll inom näringslivet bedrivs på detta område, kunde förväntas komma att tillgodose det behov av samarbete som de rådande omständigheterna skapat.

Därjämte föreslås vissa åtgärder av mera allmänt exportfrämjande karaktär, varutinnan särskilt må nämnas en omläggning i viss mån av grunderna för exportkreditgarantisystemet i syfte att öka dess effektivitet i allmänhet och särskilt såsom stöd för entreprenadverksamhet i utlandet.

Vidare hava de sakkunniga berört en del spörsmål huvudsakligen avseende det kommersiella informations- och propagandaväsendet. Sålunda tillstyrka de sakkunniga, att, därest tillräckliga medel för Svensk-internationella pressbyråns fortsatta verksamhet icke skulle kunna anskaffas på enskild väg, statsbidrag måtte ställas till förfogande i den omfattning, som kan finnas erforderlig för verksamheten.

De sakkunniga hava även framställt vissa förslag rörande en utvidgning av utrikesförvaltningen i syfte att uppnå ett effektivare tillgodoseende av den svenska utrikeshandels intressen. På grundval av dessa förslag har i årets statsverksproposition under tredje huvudtiteln föreslagits dels en utbyggnad av utrikesdepartementets handelsavdelning med ytterligare en byrå bestående av en byråchefs- och en sekreterarebefattning inom respektive lönegraderna A 30 och A 21, dels en extra ordinarie befattning i 26:e lönegraden såsom vice konsul vid det olönade konsulatet i Wellington samt en extra ordinarie befattning i 21:a lönegraden såsom andre legationssekreterare vid beskickningen i Rio de Janeiro, dels överförande av de två återstående handelsattachébefattningarna till den ordinarie personalstaten såsom två ordinarie befattningar i lönegraden A 30, dels ock ökning med 30,000 kronor av anslaget till avlöningar åt skrivbiträden vid beskickningar och konsulat.

Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden avgivits av dels kommerskollegium, med överlämnande av i ärendet införskaffade yttranden från samtliga handelskamrar i riket, Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund, Kooperativa förbundet, Svenska trävaruexportföreningen, Sveriges granitindustris exportförening, Jernkontoret, Svenska cellulosa-föreningen, Svenska pappersbruksföreningen, Sveriges köpmannaförbund samt handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg, de två sistnämnda såvitt anginge frågan om exportstipendie- och handelsstudiestipendieinstituten, dels ock exportkreditnämnden.

Jag övergår nu till att under särskilda avdelningar närmare redogöra för de sakkunnigas förslag i de delar vilka förutsätta beslut av Kungl. Maj:t eller riksdagen, i den mån de ej redan upptagits till behandling under tredje huvudtiteln, ävensom för det huvudsakligaste innehållet i de över betänkandet avgivna yttrandena.

Orienterande marknadsundersökningar.

Vidkommande till en början förslaget angående anordnande av orienterande marknadsundersökningar på mindre bearbetade avsättningsområden utomlands framhålla de *sakkunniga* inledningsvis (betänkandet kap. 3 sid. 18 ff.), att man ifråga om marknadsundersökningar kunde särskilja två kategorier, nämligen å ena sidan sådana undersökningar, som avsåge mark-

nadsorientering i mindre och avlägset belägna länder för utrönande av utvecklingsmöjligheterna för de ömsesidiga handelsförbindelserna, samt å andra sidan metodiska specialundersökningar, som åsyftade erhållande av mera exakta och i detalj gående uppgifter rörande avsättningsmöjligheterna för en viss vara å en bestämd marknad. Generellt sett kunde sägas att metodiska specialundersökningar vore uppgifter, som på grund av sin affärsbetonade karaktär lämpligen borde verkställas på uppdrag av enskilda intressenter och handhas av en privat institution bekostad av uppdragsgivarna. Marknadsundersökningar av orienterande natur vore däremot avsedda att komma till stånd när bearbetning av ett område medelst marknadsundersökning syntes önskvärd ur allmän exportsynpunkt men avsättningsmöjligheterna för särskilda varuslag vore så ovissa och svårberäknliga, att affärsföretagen icke skäligen kunde förutsättas böra påtaga sig de relativt betydande ekonomiska uppoffringar, som vore förbundna med en sådan undersökning av marknaden i fråga. Dylika undersökningar, som hade karaktär av kunskapartjänst och pionjärbete med syfte att bereda marken för egentliga affärstransaktioner, och vilka, därest de utfölle gynnsamt, kunde förväntas giva anledning till fortsatta undersökningar av mera speciell art för att resultatet skulle kunna direkt nyttiggöras för de enskilda intressenterna, syntes för den skull böra betraktas såsom en angelägenhet för vars befrämjande stöd från det allmännas sida lämpligen borde ifrågakomma.

De sakkunniga erinra om att marknadsundersökningar, avseende möjligheterna att utvidga handelsförbindelserna på avlägsna potentiella marknader, för ett trettiotal år sedan upptagits såsom en uppgift för utrikesrepresentationen. Man sökte därvid tillgodose de ändamål som åsyftades genom att anförtro uppdragen åt personer utanför förvaltningen, i allmänhet personer med erfarenhet från affärslivet eller annan praktisk verksamhet, vilka anställdes i departementets tjänst såsom handelsattachéer. Förhållandena hade visserligen lett till att ett antal sådana handelsattachéer, vilka visat sig kompetenta för denna mycket speciella art av verksamhet, absorberats av utrikesförvaltningen, för vilken de handelspolitiska och kommersiella uppgifterna erhållit allt större betydelse, och kommit till användning på vanliga diplomatiska och konsulära poster. Emellertid krävde ett framgångsrikt arbete på ifrågavarande område så speciell utbildning och överhuvud så speciella förutsättningar, att det framstode såsom mindre lämpligt att inordna här åsyftade befattningar i den ordinarie utrikesförvaltningen, vilket erfarenheten ävenledes i vissa fall torde hava bestyrkt. Å andra sidan vore det för att erhålla tillgång till kvalificerade krafter för marknadsundersökningsarbete av vikt att möjligheter till anställning på längre sikt kunde erbjudas, enär erfarenheten från detta område hade givit vid handen att vägen tillbaka till affärslivet ofta visat sig besvärlig för personer, som någon längre tid sysslat med kommersiell informationsverksamhet, därför att den nödvändiga specialiseringen på viss bransch under verksamhetstiden måst uppgivas.

De sakkunniga vitsorda, att behov av orienterande marknadsundersökningar för närvarande förelåge ifråga om åtskilliga transoceaniska marknader,

samt förordade av skäl som i betänkandet närmare utvecklades (kap. 3. sid. 20 ff.), att dylika undersökningar tillgodosåges inom Sveriges allmänna exportförenings ram, därvid exportföreningens marknadsundersökningsbyrå skulle kunna tjäna såsom centralorgan för marknadsundersökningsverksamheten. Inom denna byrå funnes enligt de sakkunnigas uppfattning samlad en stor fond av erfarenhet rörande marknadsundersökningars planläggande och utförande; erfarenheter som, ehuru de huvudsakligen avsåge bedrivande av metodiska specialundersökningar, i stor utsträckning vore av värde även vid utförande av orienterande marknadsundersökningar. Byrån borde utarbeta researbetsplaner för de orienterande marknadsundersökningarna och till byrån borde alla upplysningar inrapporteras för att efter lämplig bearbetning delgivas därav intresserade svenska exportörer och importörer. För inrangerandet av ifrågakommande marknadsundersökningar inom exportföreningens ram talade även den synpunkten att det material och de rön, som därvid framkomme, för att kunna nyttiggöras oftast krävde vidare bearbetning i form av metodiska specialundersökningar. Det naturliga samband, som förelåge mellan de orienterande marknadsundersökningarna och de metodiska specialundersökningarna, gjorde det önskvärt, att de förra planerades med direkt sikte på materialets tillrättaläggande för fortsatt arbete genom specialundersökningar. Sistnämnda slag av undersökningar borde självfallet liksom hittills bedrivas på beställning av svenska intressenter och på dessas bekostnad. Dessa omständigheter syntes göra det mindre lämpligt att de orienterande undersökningarna förlades inom statsförvaltningens ram på sätt tidigare var fallet.

Beträffande orienterande marknadsundersökningars bedrivande uttala de sakkunniga vidare:

Såsom allmänt omdöme kunde sägas att det praktiska värdet av orienterande marknadsundersökningar vore i hög grad beroende av noggranna förarbeten och arbetsplaner samt förefintligheten av ett centralt organ som möjliggjorde effektivt utnyttjande av det insamlade materialet.

En orienterande marknadsundersökning borde lämna material för ett allmänt bedömande av möjligheterna icke blott till avsättning av svenska produkter å marknaden i fråga utan även till svenska inköp därstädes. Där emot torde icke böra åsyftas en så i detalj gående granskning av områdets näringar och handel samt därmed sammanhörande förhållanden, att det insamlade materialet i allmänhet direkt skulle kunna läggas till grund för affärstransaktioner. Härför torde i allmänhet krävas metodiska specialundersökningar av förut angivet slag. Det syntes antagligt, att orienterande marknadsundersökningar komme att ge ökade impulser till specialundersökningar och sålunda komme att medföra en intensifiering av marknadsundersökningsbyråns verksamhet. Resultatet av de orienterande undersökningarna borde vidare kunna tjäna till ledning för bedömande av ändamålsenligheten av och lämpligaste organisationsformerna för svenska affärsförbindelser med marknaden i fråga och särskilt borde det kunna tjäna blivande exportstipendiater till ledning vid eventuell verksamhet på det undersökta området. Förutom de rena marknadsundersökningsuppgifterna torde åt dylika marknadsundersökare kunna anförtros mera speciella uppdrag. Exempelvis syntes kunna ifrågakomma, att dylika marknadsundersökare bemyn-

digades understödja och animera de inom undersökningsområdet bosatta svenska honorärkonsulernas verksamhet till befrämjande av svenska intressen eller att de på begäran av svenska exportörer eller importörer tillsåge huru dessas agenter eller representanter skötte sina svenska huvudmäns intressen. Särskilt i sistnämnda fall, men även vid fullgörandet av marknadsundersökningsuppdraget i dess helhet, vore det av stor vikt att framgå med försiktighet så att icke redan bestående affärsförbindelser genom undersökningen skadades eller oroades. På ett senare stadium kunde det måhända även befinnas lämpligt att ånyo utsända en marknadsundersökare till ett tidigare genomforskat område för att granska resultatet av tidigare utförda undersökningar, samt i mån av behov komplettera och fördjupa undersökningen på grundval av vunna erfarenheter. Ändrade förhållanden och den fortskridande ekonomiska utvecklingen torde även med vissa tidsintervaller kräva dylika förnyade orienteringar.

För säkerställande av en mera permanent verksamhet med orienterande marknadsundersökningar till föremål anse de sakkunniga att särskilda befattningar borde inrättas. Beträffande omfattningen av ifrågavarande undersökningsverksamhet hava de sakkunniga funnit sig med hänsyn till därmed förbundna kostnader och svårigheterna att omedelbart finna för uppgifterna lämpade personer böra inskränka sig till att föreslå inrättande av till en början två marknadsundersökningsbefattningar, den ena avseende den latinamerikanska intressesfären, den andra övriga ifrågakommande, huvudsakligen asiatiska och afrikanska områden. På förut angivna skäl torde dessa böra anknytas till exportföreningen, men tillsättas i samförstånd med kommerskollegium, på vilken myndighet det jämväl borde ankomma att godkänna arbetsplaner för befattningshavarna samt tjänstgöra såsom övervakande myndighet. Exportföreningen torde jämväl böra hålla därav intresserade myndigheter (förslagsvis handelsdepartementet, utrikesdepartementets handelsavdelning och traktatberedningen) underrättade om marknadsundersökningarnas planläggning, deras fortskridande samt resultaten av desamma.

De sakkunniga anföra vidare, att de uppgifter, som införskaffats till ledning för bedömandet av de kostnader som skulle krävas för att bereda här ifrågavarande befattningshavare möjligheter att på ett tillfredsställande sätt fullgöra dem anförtrodna uppgifter, gäve vid handen, att de totala årliga kostnaderna för varje befattningshavare inklusive lön, tjänsteresor, expenser m. m. komme att uppgå till minst 40,000 kronor. I detta sammanhang omnämnes att i Norge av statsmedel för närvarande utginge ett årligt anslag av 80,000 kronor till två handelsagenter, vilkas verksamhet och arbetsförhållanden i flera avseenden vore jämförbara med vad som skulle komma att gälla beträffande här ifrågavarande marknadsundersökningsbefattningar.

Inrättandet av marknadsundersökningsbefattningar, på sätt här föreslagits, skulle enligt de sakkunnigas mening medföra en avsevärd ökning av arbetsbördan för exportföreningens marknadsundersökningsbyrå i form av planläggning av undersökningarna, bearbetning av inkommet material och dess delgivning med enskilda företag, som kunde tänkas intresserade därav m. m.

För att byrån, vars arbetskrafter redan för dess nuvarande verksamhet vore otillräckliga, skulle kunna utföra de nya uppgifter, som de orienterande marknadsundersökningarna skulle medföra för densamma, krävdes en förstärkning av byråns personal, vilken syntes så mycket mera angelägen, som det praktiska värdet av orienterande marknadsundersökningar, såsom förut i skilda sammanhang framhållits, vore i hög grad beroende av att de vunna resultaten på lämpligt sätt bearbetades och bringades till deras kännedom, som direkt eller indirekt kunde draga någon nytta därav. För dylikt ändamål erfordrades, utöver vad som beräknats åtgå för täckande av marknadsundersökarnas verksamhet, ett belopp av 20,000 kronor årligen, vilket, enligt vad de sakkunniga inhämtat, syntes kunna möjliggöra nödig arbetsförstärkning samt bidra till täckande av de ökade kontorskostnader m. m., som en dylik utvidgning skulle föra med sig.

Enär bedrivandet av orienterande marknadsundersökningar inom exportföreningens ram skulle avse tillgodoseende av syften av allmän karaktär, hava de sakkunniga ansett det naturligt, att bistånd lämnades från det allmännas sida för täckande av kostnaderna. De sakkunniga förorda sålunda, att, för finansiering av den organisation och verksamhet som i det föregående angivits, åt Sveriges allmänna exportförening för budgetåret 1939/40 anvisades ett reservationsanslag av 100,000 kronor för bestridande av kostnaderna dels för orienterande marknadsundersökningar på mindre bearbetade avsättningsområden utomlands dels ock för en därmed förbunden utvidgning av föreningens centralorgan för marknadsundersökningar.

De hörda *näringsorganisationerna* hava genomgående ställt sig välvilliga till det av de sakkunniga framlagda förslaget angående anordnande av orienterande marknadsundersökningar.

Sveriges allmänna exportförening finner uppslaget synnerligen beaktansvärt och förklarar sig beredd att låta utbygga föreningens organisation för allmänna marknadsundersökningar enligt de riktlinjer, som uppdragits i betänkandet. Föreningen förutsätter emellertid, att dess självständiga ställning gentemot statsmakterna icke genom erhållandet av det ökade statsbidraget komme att rubbas. Enligt föreningens mening torde det icke böra bereda alltför stora svårigheter att med lämpliga krafter tillsätta de föreslagna marknadsundersökarebefattningarna. Det kunde även förväntas, att föreningen skulle bliva i stånd att framdeles låta de av marknadsundersökarna, som befunes lämpliga härför, införlivas med den fast anställda personalen i Stockholm, varigenom deras på olika utländska marknader förvärvade kunskaper skulle kunna nyttiggöras i föreningens informationsarbete.

Sveriges grossistförbund ansluter sig helt och hållet till de sakkunnigas uppfattning om betydelsen av orienterande marknadsundersökningar av allmän karaktär. Förbundet understryker, att sådana undersökningar även vore av vikt för importhandeln, både direkt och indirekt, och framhåller lämpligheten av att såväl under förberedandet av marknadsundersökningarna som under själva utförandet av desamma nära kontakt upprätthålles med importörerna och deras sammanslutningar. Förbundet föreslår vidare, att vid undersökningarna samband upprätthölles med den samarbetskommitté för import- och exporthandel, som nyligen konstituerats genom medverkan

från förbundet, Sveriges allmänna exportförening och Kooperativa förbundet.

Stockholms handelskammare anser, att undersökningarna säkerligen i åtskilliga fall skulle vara till viss nytta. Kammaren förutsätter, att resultaten i den mån de äro av mera allmän natur ställas till näringslivets fria förfogande.

Handelskamrarna i Malmö och Jönköping hälsa det av de sakkunniga i denna del förordade aktionsprogrammet med tillfredsställelse. Mot den plan, som i betänkandet angivits för genomförandet av ifrågavarande marknadsundersökningar, hade handelskamrarna ej heller något att erinra. Då dessa undersökningar likväl för närvarande närmast vore att betrakta som ett försök, om vars värde endast erfarenheten kunde giva besked, torde dock enligt kamrarnas uppfattning anledning saknas att nu träffa alltför långt gående dispositioner. Ur denna synpunkt förefölle det handelskamrarna därför mindre tillrådligt att utbygga en organisation och därtill knyta en personal under sådana villkor, att av förhållandena påkallade ändringar och omläggningar därigenom skulle försvåras.

Handelskamrarna i Göteborg och Borås uppgiva, att vid överläggningar, som kamrarna haft i ärendet med ledande exportörer inom kamrarnas distrikt, dessa ställt sig i viss mån tvivlande beträffande värdet av sådana orienterande marknadsundersökningar, som de sakkunniga förordat. Skulle en marknadsundersökning bliva av betydelse för svensk export borde den — hade sålunda framhållits — utföras av någon, som vore fullt insatt i den bransch, vars produkter önskades inarbetade på en främmande marknad. Värdet av en allmänt orienterande marknadsundersökning motsvarade ofta icke de därmed förenade kostnaderna. Från exportörhåll hade även gjorts gällande, att åtminstone en del av det föreslagna anslaget å 100,000 kronor med större fördel skulle kunna användas till exportens fromma i form av bidrag till speciella marknadsundersökningar eller handelsstudiestipendier. Enligt *handelskammarens i Norrköping* åsikt vore den latinamerikanska intressesfären redan så penetrerad av många olika svenska exportföretag, att det syntes kammaren onödigt att dit utsända en speciell marknadsundersökare. Då däremot områdena i Asien och Afrika vore väsentligt mindre bearbetade och därtill av så stort omfång, ansåge handelskammaren, att om de sakkunnigas plan komme till utförande båda marknadsundersökarna borde placeras inom sistnämnda områden.

Jämväl *handelshögskolan i Göteborg* har i förevarande fråga gjort ett uttalande. Högskolan framhåller, att verkställandet av marknadsundersökningar liksom överhuvud studiet av hithörande problem stode på handelshögskolornas forskningsprogram, varför det syntes högskolan som om den inom handelshögskolorna befintliga sakkunskapen borde kunna tagas i anspråk av det centralorgan, som skulle komma att anförtros ledningen av marknadsundersökningarna. Från handelshögskolornas egen synpunkt skulle det vara i hög grad önskvärt, om de även på detta område kunde bringas i direkt kontakt med det praktiska arbetet.

Kommerskollegium anför inledningsvis följande:

Förhållandena på flera av de marknader — särskilt i Europa — till vilka den svenska exporten vore koncentrerad tedde sig för närvarande så föga uppmuntrande, att det torde vara mycket välbetänkt att söka uppärbeta nya avsättningsområden på sådana håll i världen, dit utförseln av svenska produkter ännu vore outvecklad. Särskilt angeläget syntes det vara att tillvara-

taga de möjligheter, som vissa transoceaniska länder erbjöde den svenska exporten. Förutom av de sakkunniga åsyftade marknader i Central- och Sydamerika, Västindien, Afrika och Asien torde måhända även de västra delarna av Kanada böra nämnas i sammanhanget. Avstånden kunde i många fall synas väl stora, men det borde icke förbises, huru även mycket avlägsna länder på grund av samfärdsmedlens utveckling för varje år komme oss närmare. Accelerationen hos sjötransportmedlen vore måhända mindre påtaglig, men genom flygförbindelsernas utveckling bleve postgången allt snabbare och korrespondensen i affärsangelägenheter alltmera underlättad. Det torde säkerligen kunna hävdas, att enbart hänsynen till denna snabba alltmotigt fortgående utveckling hos kommunikationsväsendet motiverade, att den svenska utrikeshandeln ägnade större intresse än hittills åt mera avlägsna marknader. Samtidigt som kollegium generellt anslöte sig till det av de sakkunniga utstakade programmet, ville kollegium emellertid framhålla, att den svenska exportnäringen — särskilt med hänsyn till den hårda konkurrensen från andra exporterande länders sida — icke borde förvänta några lättvunna framgångar på nu ifrågakarande transoceaniska marknader. Många svårigheter torde säkerligen få övervinnas innan dessa områden i någon mera betydande grad kunde tänkas bli utarbetade såsom avsättningsområden för svenska produkter. De svårigheter av allehanda slag, som sålunda förefunnes, gjorde det emellertid angeläget, att staten i förevarande sammanhang stödde det enskilda initiativet, då man icke kunde räkna med att de enskilda exportörerna annat än i undantagsfall skulle vara beredda att ensamma påtaga sig de risker, som vore förenade med en pionjärbetonad verksamhet av det slag, som de sakkunniga rekommenderade.

Beträffande särskilt frågan om orienterande marknadsundersökningar inför kommerskollegium:

Marknadsundersökningar av nu ifrågakarande allmänna natur kunde givetvis, om de planerades rätt och utfördes av personer, som ägde sådana speciella förutsättningar, som krävdes för dessa ingalunda lätta arbetsuppgifter, bli av värde vid utarbetandet av avlägsna, hittills mindre kända exportmarknader. Att stora områden i olika världsdelar ur den svenska exportnäringens synpunkt vore ganska outforskade förefölle uppenbart. Gentemot vad handelskammaren i Norrköping anfört beträffande penetrationen av Latinamerika ville kollegium betona, att stora delar av Centralamerika och den Västindiska ögruppen vore föga kända med avseende å de möjligheter, de kunde erbjuda såsom marknader för svenska produkter. Ehuru kollegium i huvudsak ställde sig välvilligt till utredningens hithörande förslag, ville kollegium dock icke förneka, att risk kunde föreligga för att detta slag av marknadsundersökningar just genom sin allmänna orienterande natur i enstaka fall skulle kunna komma att lämna tämligen klena resultat i förhållande till det arbete och de kostnader, som nedlagts på desamma. Vad beträffade det centralorgan, som vore nödvändigt för genomförande av marknadsundersökningarna, torde såsom de sakkunniga betonat Sveriges allmänna exportförening lämpligen böra anlitas härför. Emellertid syntes det kollegium värdefullt, om ett visst samarbete kunde etableras mellan exportföreningen och handelshögskolorna i dessa angelägenheter. Såsom handelshögskolan i Göteborg framhållit skulle det vara synnerligen önskvärt, om handelshögskolorna på detta område kunde bringas i direkt kontakt med det praktiska arbetet. Centralorganet borde givetvis även upprätthålla ständig förbindelse med importhandelns sammanslutningar. Beträffande organisationen i övrigt ville kollegium i överensstämmelse med

handelskamrarna i Malmö och Jönköping betona, att dispositioner på alltför lång sikt icke syntes böra träffas i frågans nuvarande läge. Kollegium ställde sig något tveksamt beträffande storleken av det för ändamålet föreslagna anslagsbeloppet samt ifrågasatte, huruvida det icke måhända vore lämpligt, att vid anslagets beviljande en viss frihet medgäves beträffande beloppets användning så att icke hela summan ovillkorligt bundes för ändamål sammanhängande med de orienterande marknadsundersökningarna.

Kollegium hade icke någon erinran emot att i avseende på marknadsundersökningarnas bedrivande övertaga de uppgifter, de sakkunniga föreslagit, nämligen att ifrågavarande befattningars innehavare skulle tillsättas i samförstånd med kollegium samt att på kollegium skulle ankomma att godkänna arbetsplaner för befattningshavarna samt tjänstgöra såsom övervakande myndighet.

*Departements-
chefen.*

Såsom förhållandena för exportnäringsutvecklingen utvecklats sig med ökade avsättningssvårigheter på gamla inarbetade marknader, är det naturligt, att strävandena inriktas på att bereda vidgat utrymme för våra produkter på marknader, vilka tidigare ur svensk exportsynpunkt blivit tillbakasatta. Det av de sakkunniga framförda förslaget att i syfte att främja en ökad geografisk fördelning av den svenska exporten anordna orienterande marknadsundersökningar i mindre och avlägsna länder för utrönande av utvecklingsmöjligheterna för de ömsesidiga handelsförbindelserna synes värt beaktande. De föreslagna åtgärderna lära i viss mån få betraktas såsom försök, och risk föreligger naturligtvis, att, på sätt kommerskollegium framhållit, undersökningarna understundom komma att lämna relativt svaga resultat. Som helhet betraktad synes anordningen emellertid kunna bliva av värde för den svenska utrikeshandeln. Ehuru det vid sådant förhållande kunde ifrågasättas huruvida icke denna näring själv borde bära de med undersökningarna förbundna kostnaderna, vill jag ej påyrka en dylik lösning. Man läser icke kunna räkna med att enskilda exportörer annat än i undantagsfall skulle vara beredda att påtaga sig de relativt betydande ekonomiska uppoffringar, vilka äro förbundna med sådana allmänna undersökningar, varom här är fråga, och vilka hava karaktär av pionjärbete med syfte att bereda marken för egentliga affärstransaktioner. Om, vilket synes önskvärt, ifrågavarande undersökningar skola komma till stånd, torde det vara nödvändigt att staten ekonomiskt medverkar, något som också synes försvarligt med hänsyn till undersökningarnas syfte att främja Sveriges utrikeshandel över huvud, utan särskilt hänsynstagande till viss exportgren.

Jag tillstyrker, att i fråga om marknadsundersökningarnas anordnande och bedrivande de av de sakkunniga angivna riktlinjerna i huvudsak följas. Undersökningarna synas sålunda lämpligen böra handhas av Sveriges allmänna exportförening, som för ändamålet bör erhålla särskilt anslag av statsmedel. Angående storleken av detta anslag synes de sakkunnigas förslag böra tillsvida godtagas. För nästa budgetår torde sålunda böra för verksamheten anvisas ett belopp av sammanlagt 100,000 kronor, avsett dels till avlöning och kostnader för två marknadsundersökare, dels ock till be-

stridande av de med verksamheten förbundna ökade utgifterna för exportföreningens marknadsundersökningsbyrå.

Anledning att, på sätt kommerskollegium ifrågasatt, vid anslaget beviljande medgiva sådan frihet beträffande beloppets användning, att hela summan icke ovillkorligt skulle behöva användas för marknadsundersökningarna, synes mig knappast föreligga. För ett planmässigt bedrivande av verksamheten torde det för exportföreningen vara angeläget att hava visshet om, att anslaget i dess helhet kan tagas i anspråk för ändamålet. Jag förutsätter härvid, att sådana anordningar träffas, att föreningen icke kommer i åtnjutande av större belopp än som visas verkligen åtgå för denna verksamhet. Då, såsom de sakkunniga föreslagit, medelsanvisningen synes böra ske i form av reservationsanslag, kommer vid budgetårets utgång eventuellt förefintlig reservation att kunna tillgodoräknas vid uppgörande av förslag till medelstilldelning för följande budgetår. Vad angår de i vissa yttranden framförda önskemålen att dispositioner på alltför lång sikt icke borde träffas i ärendets nuvarande läge, må här endast erinras, att den fortsatta utvecklingen givetvis blir beroende av de erfarenheter som under verksamhetens gång komma att vinnas. Emellertid torde man å andra sidan få utgå från att, om ej oförutsedda omständigheter inträffa, statsmedel under de närmaste åren göras tillgängliga för ändamålet i oförändrad utsträckning. En dylik förutsättning torde vara nödvändig såsom underlag för de dispositioner, exportföreningen måste vidtaga för säkerställande av bästa möjliga arbetsresultat.

Det synes naturligt, att, på sätt kollegium förordat, exportföreningen i hithörande angelägenheter söker förbindelse med importhandelns sammanslutningar och även samarbetar med handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg. Jag finner det vidare självfallet, att marknadsundersökarna i den mån så är möjligt upprätthålla kontakt med de officiella svenska representanterna i vederbörande land, ävensom att dessa envar inom sitt verksamhetsområde lämna marknadsundersökarna allt det bistånd, som kan erfordras för befrämjande av de med undersökningarna avsedda ändamålen.

Vad angår övervakningen av marknadsundersökningsverksamheten ansluter jag mig till de sakkunnigas av kollegium och exportföreningen biträdda förslag, att kollegium skall tjänstgöra såsom övervakande myndighet. På kollegium torde även böra ankomma att handhava utbetalandet av de statsmedel, som ställas till förfogande för ifrågavarande ändamål.

Exportstipendier och handelsstudiestipendier.

Innan jag övergår till de sakkunnigas förslag ifråga om exportstipendier och handelsstudiestipendier lämnas i det följande en sammanfattning av den utveckling dessa stipendieinstitut tidigare undergått.

Å riksstaten för löpande budgetår finnes upptaget ett reservationsanslag å 25,000 kronor för befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader,

vilket anslag ersatt det av riksdagen tidigare under en följd av år, senast för budgetåret 1937/38, beviljade anslaget till exportstipendier. Anslaget var för vart och ett av budgetåren 1932/33—1936/37 upptaget med 20,000 kronor samt för budgetåret 1937/38 med 25,000 kronor.

Dylika stipendier beviljades första gången år 1896 under namn av handelsstipendier, vilka voro avsedda att bereda unga män tillfälle att erhålla kännedom om utländska handelsförhållanden. Emellertid inträdde under årens lopp härutinnan en förändring så till vida, att vid stipendiernas utdelning hänsyn alltmera kom att tagas till sökandenas förmodade lämplighet att verka för avsättning av svenska varor. År 1908 uppdelades handelsstipendierna på två slag, nämligen dels handelsstudiestipendier och dels exportstipendier. Denna uppdelning av stipendieverksamheten grundades på förslag av kommerskollegium, som därmed ville vinna att såväl det ändamål vartill anslaget till handelsstipendier ursprungligen avsetts, som det ändamål samma anslag faktiskt kommit att gälla, skulle kunna behörigen tillgodoses. Enligt de föreskrifter som i anslutning till denna uppdelning blevo gällande (Sv. förf.-saml. 1908 bih. nr 51), skulle exportstipendierna tjäna såsom understöd åt personer, som utan officiell ställning, företrädesvis i Ryssland, på Balkanhalvön eller i länder utom Europa, verkade för avsättning av svenska exportartiklar, samt handelsstudiestipendierna tjäna såsom understöd för förvärvande utomlands av praktiska insikter i handelsyrket. Nya föreskrifter rörande stipendieverksamheten meddelades sedermera i kungörelsen den 26 september 1921 (nr 636). Härvid utvidgades området för exportstipendiernas uppgifter, i det den lokala begränsningen till Ryssland, Balkanländerna och de utomeuropeiska länderna bortföll, varjämte i deras arbetsuppgifter skulle ingå att verka för import till Sverige av råvaror och andra förnödenheter samt transithandeln över Sverige. I anledning av den ansträngda statsfinansiella situationen äskades för budgetåren 1923/24 och 1924/25 inga anslag för nu ifrågakommande ändamål. Förefintlig behållning å tidigare anslag möjliggjorde emellertid viss tilldelning av exportstipendier. För budgetåret 1925/26 anvisades ånyo ett anslag, som emellertid inskränktes till att avse exportstipendier, varemot av besparingsskäl anslag till handelsstudiestipendier ansågs böra tillsviada icke ifrågakomma. Senare hava endast exportstipendier utdelats. 1921 års bestämmelser i vad dessa avse handelsstudiestipendier äro dock ännu gällande. För exportstipendierna nu gällande föreskrifter finnas intagna i kungörelsen den 16 september 1932 (nr 441) med allmänna bestämmelser för statens exportstipendier. Sistnämnda kungörelse innebär ingen ändring i sak beträffande exportstipendiernas uppgifter.

Frågan om exportstipendieinstitutionens utveckling vann förnyad aktualitet genom att densamma upptogs till behandling i sakkunnigbetänkandet om folkförsörjning och arbetsfred (stat. off. utr. 1935: 65). De sakkunniga framhöllo i ifrågakommande ämne, att hittills gjorda erfarenheter i stort sett bestyrkte uppfattningen om ändamålsenligheten hos exportstipendieinstitutionen och torde motivera vidare utveckling därav. Den största svårigheten syntes de sakkunniga ligga i valet av lämpliga kandidater. Till prövning borde upptagas frågan om att återuppliva de äldre s. k. handelsstudiestipendierna, utdelade såsom understöd åt personer som önskade förvärva praktiska insikter i handelsyrket, och kombinera dessa med exportstipendieväsendet på sådant sätt att därmed skapades en rekrytskola för handelspionjärer.

Kommerskollegium, som genom remiss anbefalldes att efter vederbörande näringsorganisationers hörande till Kungl. Maj:t inkomma med utredning

och förslag rörande bland annat den stipendieverksamhet som i nämnda sakkunnigbetänkande avhandlades, avgav den 23 november 1937 utlåtande i ärendet. Kollegium förmådde därvid bland annat, att hithörande spörsmål dryftats med vissa tillkallade representanter för särskilt våra större exportnäringar. Dessa hade därvid uttalat sitt erkännande av de insatser som av exportstipendiaterna gjorts till den svenska exportens gagn, samt framhållit betydelsen av att denna och liknande verksamhet allt fortfarande uppehölls genom understöd från statens sida. Startande av svensk pionjerverksamhet i transoceaniska länder borde därvid som hittills uppmuntras och stödjas, i den mån tillräckligt stora oexploaterade marknader fortfarande stode öppna och lämpliga kandidater funnes. Vid sidan härav borde med stipendierna understödjas även annan verksamhet till vår utrikeshandels befrämjande på avlägsna marknader. Såsom understödsvärdt hade exempelvis angivits utsändande av kommersiellt erfarna personer för bedrivande av marknadsstudier och anskaffande av utländska förbindelser å var för sig mindre men tillsammans betydande marknadsområden. Över huvud vore det med hänsyn till de skiftande förhållandena angeläget, att stor frihet gällde i fråga om ändamål som finge tillgodoses med stipendiemedlen.

Kollegium anförde vidare, att inhämtade uppgifter angående resultatet av exportstipendieverksamheten syntes ådagalägga, att exportstipendieinstitutionen i stort sett varit av nytta för främjande av våra handelsförbindelser med mindre bearbetade marknader. Med anledning av vad under utredningen framkommit syntes det dock kollegium önskvärt, att de penningmedel, som det allmänna i förevarande form ställde till förfogande i exportbefrämjande syfte, framdeles icke borde så ensidigt som hittills skett lämnas såsom bidrag till upprättande av svenska agenturfirmer i transoceaniska eller eljest mera avlägsna länder, utan att de borde kunna komma till en fruktbar användning genom att stå till förfogande jämväl för marknadsundersökningar på bredare basis, för förmedlande av förbindelser mellan svenska exportföretag och lämpliga handelshus i respektive länder samt för en allmän planläggning av en exportoffensiv på mera avlägsna marknader, där behov av svenska industriprodukter funnes föreligga. Ett uppslag, som under diskussionen av hithörande ämnen framkommit, och som syntes kollegium förtjäna beaktande, vore att låta stipendiaterna i fråga vid sin verksamhet vinna en viss anknytning till förefintliga svenska konsulat på dylika mera avlägsna marknader, och med konsulatet såsom i viss mån stödjepunkt företaga de undersökningar och inhämta de upplysningar, som funnes behöfliga. Ett dylikt uppdrag skulle ej avse någon längre tid utan vara begränsat till ett, högst två år och stipendiaterna skulle efter uppdragets fullgörande hava att söka sin utkomst i det enskilda förvärvslivet.

Med beaktande av de av kommersiollegium anförda skälen för en omläggning i viss mån av principerna för tilldelning ur anslaget till exportstipendier tillstyrkte dåvarande chefen för handelsdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 4 januari 1938 angående frågor som tillhörde regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel (X II. T. p. 59), att stipendier av statsmedel måtte kunna tilldelas personer, som, utan att företräda någon speciell exportartikel, önskade verka för främjande av svensk utrikeshandel. Denna exportfrämjande verksamhet borde äga rum i form av marknadsundersökningar i syfte att utröna möjligheterna för svensk export men också, om så kunde ske, genom att förmedla förbindelser mellan svenska och utländska intressenter. För berörda undersökningar borde utväljas marknadsområden, där vår officiella utrikesrepresentation icke vore tillfyllest för de uppgifter som avsåges. Där-

emot syntes det lämpligt, att, i anslutning till vad kommerskollegium förordat, sådana anordningar träffades, att stipendiaterna, där dylik representation funnes, kunde av denna erhålla råd och stöd i sin verksamhet.

Kungl. Maj:t hemställde, under åberopande av denna motivering, att för budgetåret 1938/39 måtte till befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader beviljas ett reservationsanslag av 25,000 kronor. Riksdagen biföll denna hemställan.

I skrivelse den 27 augusti 1938 har *kommerskollegium* gjort framställning om beviljande av ett reservationsanslag av 25,000 kronor till befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader jämväl för budgetåret 1939/40. Till motivering härav framhåller kollegium att för sagda budgetår borde beräknas ett belopp av 10,000 kronor till fortsättningsstipendier åt tre exportstipendiaterna för ett tredje stipendieår. Vidare borde medel beräknas dels till fortsättningsstipendier andra året till de nya stipendiater, som kunde komma att utses innevarande budgetår, dels ock till nya stipendier eller bidrag under nästkommande budgetår.

De *sakkunniga* säga sig för sin del vara av den uppfattningen, att *exportstipendieinstitutionen* måste anses hava i stort sett varit av nytta för främjande av våra handelsförbindelser på transoceaniska marknader. Till stöd härför anföres vissa från Sveriges allmänna exportförening införskaffade uppgifter rörande resultatet av de exportstipendiaternas verksamhet, vilka erhållit stipendier från och med år 1909. Enligt dessa uppgifter hade stipendiaterna inalles varit 66. Bland dessa funnes 28 som vore eller varit innehavare av egna firmor eller delägare i företag i utlandet, ytterligare 13 som likaledes haft framgång i sin verksamhet i främmande land samt 10 som visserligen ej kvarstannat i utlandet, men som dock i sin senare verksamhet i hemlandet dragit nytta av de erfarenheter och lärdomar de vunnit utomlands, medan 6 avlidit och 9 finge anses hava misslyckats i sin verksamhet.

De *sakkunniga* uttala vidare sin anslutning till den omläggning av principerna för exportstipendier, som från och med innevarande budgetår kommit till stånd, i vilket sammanhang de framhålla önskvärdheten av att de möjligheter, som numera vore förhanden att ur förenämnda anslag erhålla bidrag för verksamhet av mera indirekt exportfrämjande natur tydligare bragtes till allmänhetens kännedom än för närvarande torde ske. Däremot anse de *sakkunniga*, att möjligheterna att utnyttja ifrågakvarande anslag för marknadsundersökningar, särskilt sådana undersökningar på bredare basis och åsyftande en allmän planläggning av möjligheterna till export och import beträffande mera avlägsna marknader, borde bortfalla, för den händelse att statsbidrag skulle komma att utgå för inrättande av särskilt organ härför, på sätt de *sakkunniga* föreslagit.

De *sakkunniga* framhålla även önskvärdheten av att de rapporter, som exportstipendiat författingsenligt skall insända till kommerskollegium över sin verksamhet, erhöles ett mera konkret innehåll än för närvarande brukade vara fallet, beträffande de affärsresultat som av stipendiaten uppnåtts under rapportperioden.

I samband med spørsmålet om exportstipendieinstitutet hava de sakkunniga upptagit till behandling frågan om ett återupplivande i någon form av handelsstudiestipendierna. De sakkunniga erinra härutinnan, att, förutom hänsyn till de statsfinansiella skäl som på sin tid föranledde att utdelandet av handelsstudiestipendier upphörde, mot institutionen i fråga anförts, att behovet av handelsstudiestipendier minskats genom den allt-mera förbättrade handelsundervisningen inom landet, ävensom att möjligheterna för utlänningar att vinna arbetsanställning allvarligt försvårats i de europeiska länder till vilka handelsstudiestipendierna huvudsakligen hade sökt sig. Med den ökade inriktning på fjärran belägna marknader, som den svenska utrikeshandeln erhållit under tiden efter världskriget, och som betingats i främsta rummet av de regelbundna förbindelser den svenska sjöfarten numera upprätthölle på de transoceaniska marknaderna, vore det emellertid enligt de sakkunnigas mening ett allt mera kännbart behov att hos unga svenskar väcka intresse och håg för utrikeshandeln samt de möjligheter, som här erbjöde sig för rekrytering av handelspionjärer.

De sakkunniga anföra härom vidare:

Särskilt i fråga om de latinamerikanska marknaderna hade det från såväl svenska exportör- och importör- som redarekretsar betonats önskvärdheten av att bereda möjligheter för yngre väl meriterade personer att under en tidrymd, som icke borde understiga ett år, såsom volontärer vistas på dylika hitintills mindre beaktade transoceaniska marknader utan anspråk på omedelbara positiva insatser från deras sida. Därvid hade framhållits vikten för Sveriges utrikeshandel av att såväl på dessa marknader som även här hemma hava tillgång till språkkunniga personer, som ägde kännedom om de speciella förhållanden, som rådde på ifrågavarande marknader. Ökad tillgång till dylika krafter torde utgöra en förutsättning för att ett på lång sikt lagt arbete för utökning av Sveriges handelsförbindelser med dessa avlägsna marknader skulle hava utsikt att lyckas. Enär avsikten närmast borde vara att giva dessa volontärer en allmän insikt i affärliv och levnadsförhållanden på ifrågavarande marknader, syntes man vid strävanden att bereda dylika personer sysselsättning icke böra inskränka sig till att söka kontakt med därstädes etablerade svenska eller utländska importföretag utan måhända hellre söka introducera dem hos utländska företag, som arbetade på export och helst till Sverige, enär större tillmötesgående torde kunna förväntas om vår köpvillighet utnyttjades för att introducera dem i den nya miljön, än om de sändes ut såsom exportvolontärer. I den mån svensk representation funnes på platsen borde dennas bistånd kunna påräknas vid anskaffande av sysselsättning åt och kontroll över dylika volontärers verksamhet. I vissa fall torde även möjligheter finnas att bereda dem sysselsättning hos svenska exportstipendiater. Från sådant håll hade vid flera tillfällen framhållits önskvärdheten av tillgång till yngre handels- och bokföringskundig personal. Dessa handelsstudiestipendiater borde småningom kunna bilda en rekryteringskälla icke blott för personalförstärkning vid svenska företag på dessa marknader utan jämväl för hemmaföretag med affärförbindelser på marknaderna i fråga.

De sakkunniga, vilka funne de skäl som anförts till förmån för ett återupplivande av handelsstudiestipendierna i avsikt att skapa ökad tillgång till unga svenska krafter på de transoceaniska marknaderna till fromma för den svenska utrikeshandeln på dessa områden synnerligen beaktansvärda,

hyste den uppfattningen, att väsentliga fördelar stode att vinna på denna väg, och ville för den skull förorda, att medel ställdes till förfogande för nu nämnt ändamål. Liksom vid utseendet av exportstipendiaterna spelade även i fråga om handelsstudiestipendier personvalet huvudrollen. Enär det vore att förutse att liksom i fråga om exportstipendiaterna tillgången på lämpliga kandidater till handelsstudiestipendiaterna komme att vara underkastad betydande växlingar från år till år, syntes det de sakkunniga lämpligt, att medel för de olika stipendieformer, som här berörts, sammanfördes till ett anslag, ur vilket kunde tilldelas exportstipendier eller handelsstudiestipendier, allteftersom tillgången till lämpliga kandidater så tilläte.

I syfte att tillgodose förenämnda önskemål föreslå de sakkunniga, såsom inledningsvis nämnts, att anslaget till befrämjande av exporthandeln på avlägsna marknader göres tillgängligt för utdelning av såväl export- som handelsstudiestipendier samt ökas med ett belopp av förslagsvis 35,000 kronor, eller sålunda till 60,000 kronor för budgetåret 1939/40.

I de till kollegium från *näringsorganisationerna* inkomna yttrandena anföres i denna del i huvudsak följande:

Handelskamrarna i Göteborg, Borås och Norrköping förorda livligt de sakkunnigas förslag. De två förstnämnda handelskamrarna, som betona, att anslaget framförallt borde stå öppet för handelsstudiestipendiaterna, förmena dock, att det föreslagna beloppet vore otillräckligt för ändamålet. *Handelskamrarna i Malmö och Jönköping* säga sig med särskild tillfredsställelse hava tagit del av kommitterades hithörande förslag. För handelskamrarna hade från olika håll enstämigt understrukits, att exportstipendiaternas verksamhet varit av utomordentligt värde vid ordnandet av exportörernas representationsfråga. Enligt kamrarnas mening kunde knappast läggas nog vikt vid att det genom rikligt tillmätta anslag för här berörda ändamål ävensom genom ett omsorgsfullt urval av därtill skickade personer sörjdes för en fortgående nyetablering av svenska firmor i utlandet. Beträffande villkoren för erhållande av handelsstudiestipendierna funne handelskamrarna av olika skäl önskvärt att hänsyn toges till praktiska insikter hos de sökande, dokumenterade genom ett eller annat års väl vitsordad anställning hos svenskt affärsföretag. *Stockholms handelskammare* föreslår, att exportstipendiaternas rapporter delades i en speciell och en allmän del, i vilken senare stipendiaterna borde redogöra för sina allmänna erfarenheter rörande respektive marknadens läge och vilken utan olägenhet skulle kunna offentliggöras till nytta för näringslivet i dess helhet. Kammaren understryker vidare lämpligheten av att exportstipendiaterna — i de fall bytesaffärer ansåges kunna komma till stånd — inkomme med praktiska förslag rörande sättet för deras förverkligande särskilt beträffande beskaffenheten av den till svensk import avsedda varan.

Sveriges grossistförbund ansluter sig likaledes till de sakkunnigas synpunkter och förslag samt uttrycker särskilt sin tillfredsställelse med att handelsstudiestipendierna föreslagits återupplivade. I likhet med vissa av handelskamrarna betonar förbundet vikten av att de personer, som tilldelades stipendier av någotdera slaget, besatte god såväl teoretisk som praktisk utbildning. Vad beträffar ansökningsförfarandet ifrågasätter förbundet, huruvida det icke vore lämpligt, att förbundet bereddades tillfälle att avgiva yttrande över inkomna ansökningar.

Sveriges allmänna exportförening finner förslaget att uppliva handels-

studiestipendieinstitutet väl värt att förverkligas. Som en följd av Sveriges ökade handelsintressen i utlandet bleve behovet av språkkunnig och utlandserfaren svensk personal, som kunde upprätthålla olika befattningar inom handels- och industriföretag både i Sverige och i utlandet, allt större. Med de skärpta anställningsvillkor, som efter världskriget tillämpades i en del länder, hade det blivit allt svårare för unga svenskar att såsom tidigare konditionera i utländska firmor. Framställningar hade ibland inkommit till föreningen från svenska affärsmän etablerade i utlandet med begäran om lämpliga volontärer, som efter någon tids praktik ansåges hava bättre förutsättningar att sköta vissa sysslor än motsvarande utländska personal — och föreningen uttalar i samband härmed det önskemålet, att genom de föreslagna handelsstudiestipendierna måtte möjliggöras för unga svenskar att erhålla dylika volontärbefattningar. Det ifrågasattes därvid, huruvida icke stipendietiden för sådana stipendier borde kunna utsträckas till två år för ett och samma land. Skyldighet borde stadgas för stipendiat att efter varje halvårsperiod inkomma till kollegium med intyg rörande sin vandel och verksamhet från den firma, vari han vore anställd.

För egen del har *kommerskollegium* anfört i huvudsak följande:

Kollegium förordade livligt de sakkunnigas förslag. Betydelsen för vår exportnäring av exportstipendiaternas verksamhet vore numera så allmänt erkänd, att det näppeligen vore behöfligt att närmare ingå på de olika fördelar, som kunde förväntas av en utbyggnad av detta institut. Återupplivandet av handelsstudiestipendieinstitutet syntes kollegium icke minst med hänsyn till nuvarande svårigheter för unga svenskar att erhålla lönande kontorsanställningar utomlands vara välbetänt. I vissa fall borde handelsstudiestipendierna, såsom även hade förutsetts i de sakkunnigas förslag, till ömsesidig nytta kunna placeras såsom biträden åt exportstipendiaterna, då dessa mången gång vore så överhopade med göromål, att en avlastning i deras arbetsbörda vore behöflig. I likhet med exportföreningen ansåge kollegium det böra övervägas, huruvida icke stipendietiden i vissa fall borde kunna utsträckas till exempelvis två år. Att de båda stipendieformerna sammanförts till ett anslag syntes kollegium vara en lycklig anordning, då härigenom ett smidigare utnyttjande av anslaget alltefter tillgången på lämpliga kandidater möjliggjordes.

Vidkommande exportstipendiaternas rapporter funne kollegium vissa skäl tala för en uppdelning av desamma på sätt Stockholms handelskammare föreslagit och hade kollegium för avsikt att uppmana exportstipendiaterna att försöksvis inkomma med rapporter av angiven beskaffenhet, varefter en sammanställning av de allmänna redogörelserna komme att verkställas inom kollegium, vilken sedermera, i mån så funnes lämpligt, komme att delgivas näringsorganisationerna m. fl. intresserade.

Samtliga uttalanden i ämnet bekräfta, att exportstipendieinstitutionen verkat främjande på våra handelsförbindelser med avlägset belägna marknader. Den omläggning i viss mån av principerna för tilldelandet av exportstipendier, som kommit till stånd från och med innevarande budgetår, torde också allmänt vitsordas såsom ändamålsenlig och ägnad att motsvara utvecklingens krav. Jag tillstyrker, att medel avses för dylika stipendier enligt de sålunda godtagna principerna jämväl nästa budgetår. Såsom de sakkunniga anfört synes det däremot ej erforderligt att, på sätt skett för innevarande budgetår, anslag i förevarande sammanhang beräknas jämväl för mark-

*Departements-
chefen.*

nadsundersökningar av orienterande natur. Därest särskilda medel beviljas för marknadsundersökningar enligt vad i det föregående tillstyrkts, torde behovet av sådana undersökningar för närvarande få anses tillräckligt tillgodosett.

De sakkunnigas förslag att återuppliva handelsstudiestipendierna i avsikt att skapa ökad tillgång till unga svenska krafter på de transoceaniska marknaderna till fromma för den svenska utrikeshandeln på dessa områden har likaledes vunnit anslutning hos alla som yttrat sig i ärendet. Med avseende å den praktiska tillämpningen har, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, förordats att stipendietiden borde kunna bestämmas till två år för ett och samma land, att av stipendiaterna borde fordras goda praktiska insikter och förhandskunskaper om språket i landet ifråga ävensom att övervakningen av stipendiaternas vandel och verksamhet borde göras betryggande.

Den allt hårdare konkurrensen på utlandsmarknaden gör det otvivelaktigt nödvändigt att de, vilka skola ingå i den svenska utrikeshandelns tjänst, äro väl rustade för sitt arbete. Jag vill därför icke motsätta mig, att möjlighet, på sätt de sakkunniga sålunda föreslagit, ånyo öppnas till erhållande av studiestipendier av statsmedel för personer, som önska i främmande länder förvärva praktiska insikter i handelsyrket. Den närmare utformningen av de bestämmelser, som böra gälla beträffande stipendieverksamheten torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda sedan riksdagens beslut i anslagsfrågan meddelats. De synpunkter som rörande stipendieinstitutets tillämpning framförts i de sakkunnigas betänkande ävensom i de över betänkandet avgivna yttrandena torde härvid böra beaktas.

Jag tillstyrker de sakkunnigas förslag, att medel för handelsstudiestipendier och för exportstipendier sammanföras under ett gemensamt anslag. Säkra hållpunkter saknas för bedömande av de anspråk, som kunna komma att ställas på anslaget under nästkommande budgetår. För exportstipendieverksamheten har kommerskollegium beräknat ett medelsbehov av 25,000 kronor. Jag föreslår, att detta belopp med hänsyn till handelsstudiestipendierna ökas med 30,000 kronor och att alltså anslaget i dess helhet upptages till 55,000 kronor. Anslaget bör hava reservationsanslags natur.

Svensk-internationella pressbyrån.

Bland spörsmål berörande det kommersiella propagandaväsendet, vilka de sakkunniga upptagit till behandling, befinner sig även frågan om den Svensk-internationella pressbyråns fortsatta verksamhet.

Vad angår ifrågavarande byrå och dess verksamhet hava de *sakkunniga* anfört följande:

Den Svensk-internationella pressbyrån bildades år 1926 på privat initiativ och dess verksamhet hade intill den 1 juni 1938 drivits helt med medel, som enskilda företag tillskjutit. Enär det icke längre visade sig möjligt att erhålla enskilda bidrag i den omfattning, som erfordrades för byråns

existens, övertogs dess drift från och med sistnämnda datum av Sveriges allmänna exportförening, som för ändamålet erhöll ett statsbidrag å 10,000 kronor för byråns fortsatta verksamhet år 1938. Byrån ställdes därvid under uppsikt av ett råd bestående av representanter för utrikesdepartementet, kommerskollegium, Sveriges allmänna exportförening och Tidningarnas telegrambyrå.

Byråns uppgift vore att genom artiklar och notiser i utlandspressen sprida kännedom om och intresse för Sverige. Omkring två tredjedelar av materialet hade behandlat svenskt näringsliv, varvid byrån särskilt sökt bidraga till främjandet av svenska exportintressen. Den övriga delen hade utgjorts av artiklar och notiser om nyheter, framsteg eller rön inom svensk vetenskap och forskning, socialt arbete, konst- och turistförhållanden m. m.

Artikelmaterialet, som utginge på engelska och tyska en gång i veckan och på finska en gång var fjortonde dag, distribuerades till omkring 400 förbindelser spridda över stora delar av världen. Via de engelska och tyska upplagorna hade detsamma översatts till ytterligare ett antal språk, främst tjeckiska och polska, och materialet beräknades nå inemot 1,500 kända emottagare, men det totala antalet torde vara ännu större. Byråns arbetsätt skilde sig från den av Tidningarnas telegrambyrå sedan något år tillbaka bedrivna så kallade brevtjänsten, därigenom att distributionen av nyhetsmaterialet icke, såsom vore fallet med Tidningarnas telegrambyrås brevtjänst, enbart skedde genom förmedling av telegrambyråer i utlandet utan även, och huvudsakligen, direkt till utlandspressen eller genom förmedling av i utlandet bosatta journalister eller andra ombud, vilka genom sina förbindelser hade möjlighet att få materialet placerat i respektive länders press. Svensk-internationella pressbyråns råd hade också nyligen uttalat, att med hänsyn till önskvärdheten av en fortsatt effektiv upplysningsverksamhet rörande Sverige i utlandet, pressbyråns verksamhet borde bestå vid sidan av den brevtjänst, som utövades av Tidningarnas telegrambyrå. Svensk-internationella pressbyrå hade nämligen genom sin direkta kontakt med tidningsorgan i utlandet möjligheter till distributionsvägar, vilka på ett lyckligt sätt kompletterade Tidningarnas telegrambyrås förbindelser i utlandet.

De beräknade kostnaderna för Svensk-internationella pressbyråns fortsatta verksamhet under år 1939 belöpte sig enligt ett inom byrån upprättat kostnadsförslag till 25,000 kronor. Enligt detta förslag, som av exportföreningen framlagts för pressbyråns råd, skulle verksamheten fortsätta som hittills med veckotjänst för de engelska och tyska upplagorna och fjortondagarstjänst för den finska upplagan. Därutöver hade man räknat med att även kunna upptaga en fjortondagarstjänst för en fransk upplaga. Exportföreningen, som trätt i kontakt med sina förbindelser i olika länder för att skaffa pressbyråns nya distributionsorgan, hade nämligen därvid funnit, dels att intresset för pressbyråns bulletiner vore stort, dels ock att man i vissa länder, särskilt Balkanstaterna och Levanten, efterfrågade en fransk upplaga, utan vilken större publicitetseffekt icke där kunde uppnås.

Efter behandling av förenämnda budgetförslag hade pressbyråns råd beslutat uttala dels att Svensk-internationella pressbyråns organisation väl motsvarade sitt ändamål, att den i likhet med Tidningarnas telegrambyrås brevtjänst skötts förtjänstfullt, varför den borde beredas tillfälle att fortsätta sin verksamhet vid sidan av Tidningarnas telegrambyrås brevtjänst, att pressbyråns verksamhet om möjligt borde utvidgas med en fransk upplaga, samt att först sedan exportföreningen sökt att införskaffa medel från privata bidragsgivare för upprätthållande av byråns verksamhet under år 1939, ansökan om statsbidrag skulle inlämnas till handelsdepartementet.

Med hänsyn till den omfattande spridning, som byrån på sätt i det föregående angivits kunnat bereda sina meddelanden på grund av sina förbindelser med utländska pressorgan, hava de sakkunniga ansett, att en verksamhet sådan som den vilken byrån utövade vore ett viktigt led i den allmänna informationsverksamheten. Särskilt med hänsyn till den intensiva konkurrens om utlandsopinionen, som för närvarande påginge världen runt, syntes pressbyråns arbete vara värt att stödjas och uppmuntras, så mycket mera som genom dess verksamhet upplysningar om Sverige spriddes jämväl i avlägsna delar av världen, varest det svenska namnet vore relativt mindre känt.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, förordade de sakkunniga, att, därest medel för byråns fortsatta verksamhet icke i tillräcklig utsträckning kunde anskaffas på enskild väg, statsbidrag ställdes till förfogande i den omfattning som kunde finnas erforderlig för att driva pressbyråns verksamhet utökad med en fransk upplaga.

Sedermera har *Sveriges allmänna exportförening* i en den 30 december 1938 dagtecknad skrivelse till chefen för handelsdepartementet hemställt om statsbidrag för bedrivande av Svensk-internationella pressbyråns fortsatta verksamhet. I skrivelsen har exportföreningen anfört bland annat följande:

Med hänsyn till den nytta en informationstjänst av denna art torde medföra för vårt land och ej minst dess näringsliv, hade föreningens styrelse ansett, att pressbyråns verksamhet borde upprätthållas även för framtiden. Föreningen vore därför beredd att på sig taga en del av kostnaderna för byråns drift, och hade i detta syfte genom hänvändelse till intresserade enskilda företag erhållit utfästelser om bidrag för år 1939 till ett belopp av sammanlagt cirka 12,000 kronor.

För att driva byråns verksamhet enligt hittills följda riktlinjer skulle ett belopp av 21,000 kronor erfordras för år 1939. I likhet med pressbyråns råd funne emellertid styrelsen det synnerligen önskvärt, om byråns material även kunde utkomma i en fransk upplaga, mindre kanske med hänsyn till den franska pressen, vilken i allmänhet ställde sig ganska likgiltig för informationspublicitet, än till pressen i Belgien, Schweiz, Balkan, Nära Östern m. fl. länder, där byråns material för närvarande blott i mindre utsträckning ernådade publicitet. Därest en dylik fransk upplaga begränsades till var fjortonde dag, skulle kostnaden härför uppgå till cirka 4,000 kronor per år.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer styrelsen för exportföreningen, att föreningen för bedrivande av Svensk-internationella pressbyråns verksamhet måtte komma i åtnjutande av dels ett statsbidrag för tiden 1 januari—30 juni 1939 av 5,000 kronor, dels ock för budgetåret 1939/40 ett statsanslag av 15,000 kronor.

Kommerskollegium har i sitt yttrande över exportutredningens betänkande betonat, att kollegium funne det mycket betydelsefullt att pressbyrån bereddes möjlighet att fortsätta sin verksamhet på det sätt byrån planerat samt att de sakkunnigas förslag i denna del mottagits med allmän sympati av de hörda organisationerna. Endast handelskammaren i Norrköping hade hyst

en avvikande mening, i det handelskammaren ifrågasatt huruvida icke viken av de meddelanden, som utsändes från förevarande pressbyrå, högst väsentligt överdrivits samt sagt sig vara av den åsikten att det anslag, som föreslagits för bedrivande av byråns verksamhet, kunde bättre användas i form av handelsstudiestipendier eller understöd till handelskamrar utomlands.

Kommerskollegium har sedermera i särskilt yttrande den 23 januari 1939 över exportföreningens förevarande framställning ytterligare anfört i huvudsak följande:

Genom den alltmer påtagliga exportoffensiven från en del industriländers sida och den till följd därav allt hårdare konkurrensen om utlandsopinionen tvingades ett land med så betydande exportintressen som Sverige att även på den allmänna informationsverksamhetens område icke lämna några ansträngningar osparda. Pressbyråns distribution av nyhetsmaterial och den av Tidningarnas telegrambyrå bedrivna s. k. brevtjänsten ansåge kollegium på ett lämpligt sätt komplettera varandra. Kollegium hade med tillfredsställelse konstaterat, att pressbyrån hade för avsikt att distribuera sitt nyhetsmaterial jämväl i en fransk upplaga. Vidare vore det enligt kollegii mening önskvärt, särskilt på grund av vårt lands betydande handelsintressen i Sydamerika, att materialet kunde distribueras även i en spansk upplaga. Enligt vad kollegium hade sig bekant, komme byrån att taga under övervägande att, om ekonomien skulle det medgiva, utgiva även en sådan upplaga.

Under återopande av vad kollegium sålunda i skilda sammanhang anfört i ämnet samt under hänvisning i övrigt till vad 1938 års exportutredning uttalat, tillstyrkte kollegium, att Sveriges allmänna exportförening för bedrivande av Svensk-internationella pressbyråns verksamhet beviljades statsbidrag dels för tiden den 1 januari—den 30 juni 1939 med 5,000 kronor, dels ock för budgetåret 1939/40 med 15,000 kronor, därvid förstämda bidrag i likhet med det för byråns verksamhet under 1938 beviljade statsbidraget kunde utgå av handels- och sjöfartsfondens räntemedel, medan bidraget för nästkommande budgetår syntes böra uppföras å riksstaten.

I överensstämmelse med den uppfattning, som hävdats av de sakkunniga och kommerskollegium, och vilken jag för egen del biträder, torde Sveriges allmänna exportförening jämväl i fortsättningen böra beredas ekonomiskt understöd från statens sida för bedrivande av Svensk-internationella pressbyråns verksamhet. Det är min avsikt att i särskild ordning föreslå Kungl. Maj:t att för innevarande budgetår ställa erforderligt belopp till förfogande för ändamålet ur handels- och sjöfartsfondens räntemedel. Med hänsyn till de växande svårigheterna, särskilt på grund av den sjunkande ränteavkastningen, att av handels- och sjöfartsfondens räntemedel tillgodose de olika ändamål, i stor utsträckning av tillfällig natur, för vilka nämnda medel i första hand synas böra anlitas, torde emellertid från och med budgetåret 1939/40 tillsvidare anslag för verksamheten få upptagas å riksstaten. Anslaget torde i enlighet med exportföreningens av kommerskollegium tillstyrkta förslag böra bestämmas till 15,000 kronor. Det läres få ankomma på Kungl. Maj:t att, liksom tidigare skett, meddela de föreskrifter, som för statsbidragets tillgodonjutande böra lända till efterrättelse.

*Departements-
chefen.*

Statlig exportkreditgaranti.

Såsom inledningsvis nämnts hava de sakkunniga framlagt förslag till omläggning och komplettering av det statliga exportkreditgarantisystemet i syfte att öka dess effektivitet i allmänhet och särskilt såsom stöd för entreprenadverksamhet i utlandet. Innan jag ingår på de sakkunnigas förslag, må i fråga om *det nu gällande systemet* erinras om följande:

I anledning av Kungl. Maj:ts i proposition (nr 245) till 1933 års riksdag framställda förslag medgav riksdagen, att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad av dåvarande chefen för handelsdepartementet i statsrådsprotokollet över handelsärenden för nämnda dag anförts och med iakttagande av de synpunkter, vilka av särskilda utskottet i dess utlåtande nr 4 framhållits, samt enligt de närmare bestämmelser, som kunde bliva av Kungl. Maj:t meddelade, svenska staten finge under tiden till och med utgången av budgetåret 1933/34 till belopp av högst 75 miljoner kronor iklädas betalningsansvar för exportkrediter för till utlandet levererade inhemska alster av industri, jordbruk och fiske. Riksdagen medgav vidare, att av nyssberörda belopp av 75 miljoner kronor högst 6 miljoner kronor finge tagas i anspråk för finansiering av export av inhemska alster av jordbruk och fiske i enlighet med de särskilda riktlinjer, vilka av utskottet i förenämnda utlåtande därutinnan angivits. Än vidare beslöt riksdagen, att de premier, som enligt vad i utskottets utlåtande anförts borde erläggas, skulle överföras till en av riksgäldskontoret förvaltdad fond, från vilken skulle täckas såväl de förluster, som kunde uppkomma å ifrågasvarande verksamhet, som ock administrationskostnader för det organ, som jämlikt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande kunde komma att inrättas för verksamhetens handhavande.

Genom förordning den 26 juni 1933 (nr 429) lämnades sedermera i enlighet med riksdagens direktiv föreskrifter angående statsgaranti för exportkredit m. m., därvid bland annat stadgades, att prövning och avgörande av fråga om statsgaranti för exportkredit m. m. skulle ankomma på en av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, exportkreditnämnden. Instruktion för denna nämnd utfärdades ävenledes den 26 juni 1933 (nr 430).

Sedan Kungl. Maj:t i proposition (nr 256) till 1934 års riksdag väckt förslag om fortsatt bemyndigande för beviljande av statlig exportkreditgaranti under budgetåret 1934/35, medgav riksdagen enligt dess skrivelse nr 309, att svenska staten finge under tiden till och med utgången av sistnämnda budgetår till belopp av högst 35 miljoner kronor — däri inberäknade de belopp, vartill garantier beviljats eller kunde komma att före utgången av budgetåret 1933/34 beviljas — iklädas betalningsansvar för till utlandet levererade inhemska alster av industri, jordbruk och fiske; tillika beslöt riksdagen, att de för ifrågasvarande exportkreditgarantier givna bestämmelserna skulle i huvudsak oförändrade gälla, med beaktande dock av visst av riksdagen gjort uttalande rörande garantis maximibegränsning.

I anledning härav förordnade Kungl. Maj:t den 22 juni 1934 (Sv. förf.-saml. nr 345), att förordningen den 26 juni 1933 (nr 429) angående statsgaranti för exportkredit m. m. — vilken förordning gällde till och med den 30 juni 1934 — skulle, med viss ändrad lydelse av 4 och 5 §§, äga fortsatt giltighet efter sistnämnda dag till och med den 30 juni 1935.

Med bifall till Kungl. Maj:ts propositioner (1935 nr 169; 1936 nr 263; 1937 nr 83 och 1938 nr 83) hava riksdagarna 1935—1938 lämnat fortsatt bemyndigande för beviljande av statlig exportkreditgaranti under budgetåren 1935/36

—1938/39, därvid viss höjning av garantis maximigräns medgivits från och med budgetåret 1936/37. Kungl. Maj:t har i anslutning härtill genom särskilda förordningar (senast Sv. förf.-saml. 1938 nr 81) förlänat förordningen den 26 juni 1933, med vissa ändringar, förlängd giltighet till och med den 30 juni 1939.

Enligt de sålunda meddelade föreskrifterna äger exportkreditnämnden att, till den svenska exportens främjande, bevilja statsgaranti för den kredit, som av exportör lämnas vid försäljning till utlandet av inhemska alster av industri, jordbruk eller fiske. I särskilda fall kan statsgaranti även beviljas för entreprenadarbeten, som utföras till utlandet i förening med industrileveranser, ävensom för till utlandet levererade alster av svensk teknisk konsulterande verksamhet, särskilt då dylik verksamhet kan bliva av betydelse för svensk export. Statsgarantin må högst avse, att ett belopp uppgående till 75 procent eller, i fråga om gatsten och kantsten, 85 procent av den av exportören lämnade krediten kommer att inflyta. Då fråga är om export av alster av jordbruk eller av fisk och fiskprodukter kan garantin utsträckas intill hela kreditbeloppet. I fall av denna art äger exportkreditnämnden även att helt eller delvis finansiera exporten genom köpesummans förskotterande.

Statsgarantin kan avse utebliven betalning av två olika huvudorsaker, nämligen dels i anledning av köparens insolvens, dels ock på grund av hinder för säljaren att erhålla betalning till följd av allmänt moratorium, valutaspärr, andra valutarestriktioner eller liknande statliga åtgärder utomlands.

Sammanlagda beloppet av samtidigt utelöpande exportkreditgarantier, däri inberäknat vad staten — utan att återbetalning ägt rum — kan hava fått utgiva på grund av förskott eller beviljad garanti, får ej överstiga 35 miljoner kronor. Inom ramen härför kunna nyssnämnda utvidgade garantier respektive förskott till förmån för jordbruk och fiske uppgå till 6 miljoner kronor tillhoppa.

Beträffande omfattningen av den av exportkreditnämnden bedrivna verksamheten må följande från nämnden införskaffade uppgifter lämnas. Under tiden från början av nämndens verksamhet och intill utgången av år 1938 hava ansökningar om exportkreditgaranti beviljats för ett kreditbelopp av inalles 73.7 miljoner kronor. Inom detta belopp hava garantiförbindelser utställts för 58 miljoner kronor, därav statens ansvar uppgått till 34.5 miljoner kronor. Den 31 december 1938 avsågo utelöpande garantiförbindelserna krediter å tillhoppa 18.3 miljoner kronor, varav statens garanti omfattade 10.8 miljoner kronor. Garantierna hava gällt 43 olika länder. I intet fall har vid export av produkter av jordbruk och fiske förekommit garantigivning inbegripande hela kreditbeloppet och ej heller har förskott lämnats. Å verksamheten i dess helhet hade vid utgången av 1938 uppstått ett över-skott å cirka 1 miljon kronor, vilket är avsett att i första hand möta eventuellt kommande förluster.

De sakkunniga betona den statliga exportkreditgarantins betydelse såsom ett medel att öka exporthandelns konkurrenskraft och därigenom höja produktionen samt anföra vidkommande spörsmålet om fortsatt sådan garanti vidare följande:

Under perioden efter världskriget hade så gott som alla mera betydande exportländer infört statligt stöd åt exporten i form av exportkrediter eller exportkreditgarantier. Statliga exportkredit- eller exportkreditgarantisystem funnes sålunda i Belgien, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Italien, Lettland, Nederländerna, Norge, Polen, Storbritannien, Tjeckoslovakien och Tyskland. Exportkreditgarantisystemet hade alltmer kommit att inordnas i den normala statliga verksamheten, varvid detsamma utvecklats och fullkomnats genom nya garantiformer, vilka föranletts av å ena sidan en önskan att på ett mera effektivt sätt bistå exporten och å andra sidan en strävan att korrigera de försäkringstekniska brister, som vidlått vissa av de äldre garantiformerna. Såvitt de sakkunniga hade sig bekant, hade icke i något land de en gång införda exportkreditgarantierna utvecklats. Tvärtom hade i de stora industriländerna systemet alltmere utbyggt. Utformningen av den statliga exportkreditgarantin vore mycket olika i olika länder, enär den vore beroende av dels syftet med garantigivningen och dels omfattningen av den risk, som man ansåge, att staten i detta sammanhang borde ikläda sig. Syftet kunde vara att befärja exporten antingen genom att avlasta exportören från en del av risken för förlust på grund av kreditgivning eller genom att hjälpa exportören att finansiera med export förbunden kreditgivning eller på båda sätt.

Då i Sverige statlig exportkreditgaranti infördes år 1933 hade såväl vederbörande departementschef som riksdagen förutsatt, att exportkreditgarantiverksamheten skulle avvecklas så snart då föreliggande brydsamma situation för exportindustrin icke längre vore för handen. Verksamheten hade emellertid utsträckt att gälla för ett år i sänder, och motiveringen för systemets bibehållande hade så småningom förskjutits. Exportkreditgarantis fortlevnad torde för närvarande i huvudsak kunna återföras på följande orsaker, nämligen dels fortvaron och skärpningen av de handelspolitiska restriktionerna, dels önskvärheten av att underlätta möjligheterna för den svenska industrin att erbjuda de krediter som erfordrades för att kunna delaga i eller själv helt utföra större anläggningar, främst av entreprenadtyp, dels och kanske framför allt därpå att praktiskt taget alla med Sverige konkurrerande länder upprätthölle statliga exportkreditgarantisystem, vilka dessutom gäve betydligt effektivare stöd åt exportören än som hos oss enligt gällande föreskrifter kunde ifrågakomma.

Med hänsyn till den utbyggnad och styrka, som exportkreditgarantisystemen i de med Sverige konkurrerande europeiska industriländerna numera erhållit, syntes det de sakkunniga önskvärt, att den svenska exportkreditgarantin erhöle en med systemen i utlandet mer överensstämmande karaktär, så att den svenska exportindustrin genom garantigivning måtte kunna i större mån beredas sådana förmåner i detta hänseende, som industrierna i våra viktigare konkurrensländer åtnjöte. De sakkunniga ville i detta sammanhang framhålla, att enligt deras uppfattning ett effektivt exportkreditgarantisystem hade en betydande uppgift att fylla i ett mindre land såsom Sverige, varest ifrågakommande företag på grund av hemmamarknadens ringa omfattning i högre grad än konkurrenterna i de stora industriländerna för sin existens vore beroende av möjligheter till försäljning å främmande marknader. Exportföretagen i de större industriländerna kunde dessutom i större utsträckning än i vårt land påräkna stöd från starka finansinstitutioner, vilka sedan gammalt vore inriktade på kreditgivning för dylika ändamål.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och då dessutom numera flera års erfarenhet av svensk, statlig exportkreditgarantiverksamhet vunnits, hava de

sakkunniga funnit det önskvärt att genom uppmjukning av gällande bestämmelser om statlig exportkreditgaranti bereda exporten ett ökat stöd. De sakkunniga erinra om, att den svenska exportgarantin avsåge, att viss del av den lämnade krediten komme att inflyta. Att man valt denna garantiform i stället för den i utlandet i regel tillämpade formen av garanti för viss del av uppkommande förlust hade, framhålla de sakkunniga, berott på att den förra framstode såsom mindre riskfylld för garantigivaren. De sakkunniga förorda emellertid övergång till det utomlands praktiserade systemet samt anföra härutinnan:

Skillnaden mellan den svenska garantikonstruktionen och den i utlandet vanliga garantiformen vore betydande. Om exempelvis garantin uppginge till 60 % vid en kredit å 10,000 kronor och å leveransen uppstode en förlust av 5,500 kronor, inträdde, därest garantin avsåge att 60 % av krediten komme att inflyta, ersättningsskyldighet med skillnaden mellan 6,000 kronor och influtna 4,500 kronor eller 1,500 kronor, medan, därest garantin omfattade 60 % av förlusten, ersättningsskyldigheten utgjorde 60 % av 5,500 kronor, d. v. s. 3,300 kronor. Det vore därför uppenbart, att den svenska garantitypen gäve en exportör betydligt svagare skydd än en garanti omfattande viss del av förlusten, medan risken för staten i motsvarande mån minskades. Den svenska garantikonstruktionen hade en nackdel däri, att den icke kunde utnyttjas för att utställa garantier, täckande en exportörs totala omsättning, utan förutsatte en garantigivning för enstaka leveranser, vid vilka exportören stode en viss, procentuellt bestämd första risk. Då emellertid, enligt vad erfarenheten i utlandet visat, garantigivning för en exportörs totala försäljning torde innebära en relativt mindre risk för garantigivaren än garanti vid enstaka försäljningar, vilka gärna tenderade att avse ett urval av särskilt riskbetonade leveranser, syntes en övergång till systemet med en garantigivning, avseende viss del av den slutliga förlusten, varigenom sådan omsättningskreditförsäkring skulle möjliggöras, icke nödvändigtvis behöva medföra en ökning av statens risk. Det borde dock understrykas, att vid garanti av enstaka försäljningar det nuvarande systemet innebure avsevärt mindre risk för staten. Endast i händelse av totalförlust bleve vid samma garanti-procentsats riskfördelningen mellan garantigivaren och garantitagaren densamma, om garantin avsåge, att viss del av krediten skulle inflyta, eller om den avsåge samma andel i uppkommande förlust.

Med hänsyn till den styrka och utbyggnad, som exportkreditgarantisystemen i de med Sverige konkurrerande europeiska industriländerna numera erhållit, och då man vid en garantiform, avseende viss del av den slutliga förlusten, dels kunde lämna ett i många fall önskvärt större stöd åt exportnäringsen och dels hade vidgad möjlighet att på ett ändamålsenligt sätt utforma garantierna med hänsyn till de skiftande behoven, borde en ändring av nuvarande bestämmelser komma till stånd. Då en garantigivning, avseende del av den slutliga förlusten, i vissa fall kunde medföra en icke motiverad ökning av statens risk och då omständigheterna vid garantigivning kunde vara mycket skiftande, skulle det emellertid innebära en fördel, om möjlighet bibehölles att alternativt alljämt låta garantin avse att viss del av krediten komme att inflyta. Även en kombination av de båda garantiformerna på så sätt, att garantin komme att avse viss del av uppkommande förlust efter det att exportören stått en mindre självrisk, torde mången gång vara lämplig. Det syntes därför böra överlämnas åt exportkreditnämnden att i de enskilda fallen avgöra, vilken form exportkreditgarantin skulle givas.

Beträffande i övrigt villkoren för garantigivningen anföra de sakkunniga:

Någon ökning av garantiprocentsatsen, vilken för närvarande vore begränsad till 75 %, utom i fråga om gatsten och kantsten, beträffande vilka varuslag garantin kunde uppgå till 85 %, samt i fråga om produkter av lantbruk och fiske, för vilka garantin kunde ökas till 100 %, borde enligt de sakkunnigas mening icke ifrågakomma. Att låta densamma såsom för närvarande i vissa fall vore möjligt uppgå till 100 % ansåge de sakkunniga icke vara förenligt med den för sund garantigivning grundläggande principen, att garantitagaren-exportören själv borde stå någon risk, motsvarande åtminstone vinstmarginalen. En maximering av garantin till 85 %, vilket vore den högsta garanti som hittills lämnats och varmed garantitagarna regelmässigt syntes hava varit tillfredsställda, skulle därför, enligt de sakkunnigas mening, innebära en befogad anpassning till rådande praxis. De sakkunniga förutsatte därjämte att nu förefintlig rätt att lämna förskott vid garantigivning i fråga om produkter av jordbruk och fiske skulle borttagas.

De sakkunniga hava ägnat särskild uppmärksamhet åt den art av svensk företagsamhet, som tager formen av entreprenadverksamhet utomlands samt denna verksamhets möjlighet att erhålla exportkreditgaranti. De anföra härutinnan:

Entreprenadföretagsamhet ledde i regel, direkt och indirekt, till ökade exportmöjligheter och bidroge allmänt sett till hävdande av våra ekonomiska intressen i utlandet. I trots av den svenska teknikens höga standard och svenska ingenjörers och industriledares erkända organisationsförmåga hade denna art av företagsamhet emellertid från vårt lands sida hitintills varit relativt försummad, och i Sverige funnes endast ett fåtal företag, som i mera betydande omfattning ägnade sig åt entreprenadverksamhet utomlands. Härei låge en betydande brist. Genom den insats i ett främmande lands ekonomiska liv, som ett entreprenadarbete innebure, skapades ofta värdefulla förbindelser på lång sikt och en good will, som svårigen kunde överskattas. Därjämte torde entreprenadarbetena, eller rättare resultatet av dem, ofta tillföra det land, som utförde arbetet, ett betydande reklamvärde av bestående karaktär. Möjligheter till avsättning av reparations- och ersättningsartiklar och i synnerhet av leveranser för utvidgningsändamål följde dessutom vanligen med varje större installation eller anläggning. Entreprenadverksamheten skapade vidare en kår av erfarna och kunniga personer, som kunde användas för olika slag av uppgifter utomlands, och detta vore ett förhållande, som torde vara av särskilt stor betydelse för ett land som vårt. En förutsättning för entreprenadens erhållande vore ofta att en tillfredsställande ordning för anläggningens finansiering kunde åstadkommas. Möjligheter att erbjuda beställaren kredit på längre sikt och att skaffa nödigt rörelsekapital för arbetet kunde lätt bli den utslagsgivande faktorn, särskilt i fråga om större arbeten och beställningar om vilka internationell konkurrens oftast rådde.

Enligt gällande författning kunde exportkreditgaranti ifrågakomma även vid entreprenader i utlandet i samband med industrileveranser ävensom för till utlandet levererade alster av svensk teknisk konsulterande verksamhet. I båda dessa hänseenden hade också garantigivning av rätt betydande omfattning förekommit. Härvid hade emellertid den av garantin omfattade delen av krediten regelmässigt begränsats till att avse högst så stort belopp, som motsvarats av värdet av i entreprenaden ingående svenska varor och tjänster, vilket torde stå i överensstämmelse med de riktlinjer, som låge till grund för den gällande författningen. Med hänsyn emellertid till den synnerliga önskvärdheten av att svensk entreprenadverksamhet i utlandet — en verksamhet

som borde betraktas såsom en effektiv vägröjare för svensk export och en hävstång för svensk företagsamhet utomlands — i all möjlig mån befordrades, ville de sakkunniga förorda en liberalare praxis i nu avhandlade hänseende. De föresloge sålunda, att garantin under särskilda omständigheter borde bestämmas utan alltför stränga hänsyn till den siffermässigt beräknliga andelen för svenska varor och tjänster.

Vidare hava de sakkunniga upptagit till behandling spörsmålet om exportkreditgarantin såsom underlag för kreditgivning, i vilket sammanhang särskilt omnämnts clearingfordringar. De sakkunniga anföra i denna del:

Redan enligt nuvarande system kunde exportkreditgarantin tjäna såsom underlag för kreditgivning, därvid tillvägagångssättet varit följande. Garantin, som utställdes till förmån för exportören, överläts av denne med exportkreditnämndens medgivande på den kreditgivande banken. Garantin, som ju endast hänförde sig till köparens förpliktelser, men ej skyddade mot förlust på grund av förhållanden, som vore att återföra på säljaren, vore emellertid på grund härav försedd med ett flertal förbehåll om minskning i garantins omfattning eller dess totala ogiltighet, varför garantins värde för en kreditgivare endast bleve relativt. Även på denna punkt ville de sakkunniga föreslå en uppmjukning av gällande bestämmelser. Det vore önskvärt, att sådan kreditgivning, vilken givetvis icke generellt borde göras ovillkorlig gentemot kreditgivare, reserverades för fall, där krediten motsvarades av en fullt klar fordran. Såsom villkor för garantigivningen syntes vidare böra gälla, att den i regel endast skulle ifrågakomma, då fråga vore om fordran å utländsk stat eller statsbank, eller då fordringen motsvarades av växlar, garanterade av utländsk stat, statsbank eller annan vederhäftig bank eller institution. En sådan garanti gentemot en kreditgivare borde kunna förknippas med förbehåll om regressrätt gentemot exportören för hela eller del av det belopp, som staten på grund av sin garanti kunde bli pliktig utgiva.

Vidkommande det belopp, för vilket staten må iklädas garantiansvar, erinra de sakkunniga om att detta sedan den 1 juli 1934 varit fastställt till 35 miljoner kronor, efter att hava under budgetåret 1933/34 utgjort 75 miljoner kronor. Ehuru det maximala ansvaret hittills icke vid något tillfälle uppgått till mer än cirka 15 miljoner kronor, däri inberäknade utlovade, ännu ej utfärdade garantier, anse de sakkunniga emellertid, att de av dem förordade åtgärderna i syfte att öka exportgarantins värde för exportnäringen kunde förväntas komma att öka efterfrågan på statliga exportkreditgarantier. Med hänsyn härtill och då entreprenader kunde på en gång taga mycket betydande belopp i anspråk, föreslå de sakkunniga en ökning av maxibeloppet från 35 till förslagsvis 60 miljoner kronor. Då slutligen anledning ej längre ansetts föreligga att begränsa exportkreditnämndens verksamhet till ett år i sänder, vilket inom exportnäringen kunde framkalla en känsla av otrygghet vid förhandlingar om stora projekt, beträffande vilka långvariga förberedelser vore erforderliga, hava de sakkunniga föreslagit, att förordningen om exportkreditgaranti skulle erhålla giltighet tillsvidare.

De sakkunnigas förslag till viss reformering av den svenska statliga exportkreditgarantin har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga de utav kommerskollegium hörda *näringsorganisationerna*.

Stockholms handelskammare, som dock för sin del förmenar, att systemet i realiteten spelade en jämförelsevis liten roll, betonar, att vid dess tillämpning borde tillses, att exportkrediter med försiktighet beviljades för afärer med sådana länder, med vilka vi hade clearingavtal, och särskilt då där samtidigt förefunnos äldre svenska nödlidande fordringar av kommersiell natur, som härigenom skulle komma att eftersättas. *Handelskamrarna i Göteborg och Borås* framhålla vikten av att en i möjligaste mån riktig avvägning av den för åtnjutande av statsgarantin utgående premien gjordes, så att exportkreditgarantin icke finge karaktär av exportsubsidier. *Handelskamrarna i Malmö och Jönköping* anse, att något val för vårt lands del knappast förefunnos, då liknande eller än mera långt gående metoder numera så allmänt tillämpades i ett flertal med Sverige konkurrerande länder. *Handelskamrarna* ifrågasätta emellertid, huruvida i vissa fall förhållandena icke vore sådana, att en garantiprocent utöver nu medgivna 75 % borde kunna beviljas. Å vissa marknader kunde förekomma, att risk- och konkurrensförhållandena genom olika samverkande omständigheter helt skulle betaga exportörerna intresset för export, därest icke kreditförsäkringen gäves en mera liberal utformning än nämnda marginal lämnade. *Handelskammaren i Norrköping* säger sig livligt tillstyrka sakkunnigförslagen, därvid kammaren dock framhåller, att det syntes kammaren, som om exportkreditgarantin borde kunna utvidgas att gälla även kompensationsaffärer avseende mera avlägsna marknader.

Sveriges allmänna exportförening, som erinrar om den behandling hithörande spörsmål erhållit i England, hälsar sakkunnigförslagen med tillfredsställelse. Särskilt betydelsefullt syntes det enligt föreningens uppfattning vara att genom en ändring av gällande bestämmelser för exportkreditgaranti underlätta svensk entreprenadverksamhet i utlandet. Föreningen framhåller vidare önskvärdheten av att, där så befunnos möjligt, garanti lämnades även för kompensationsaffärer. *Sveriges grossistförbund*, som även förordar de sakkunnigas förslag, betonar emellertid nödvändigheten av att exportkreditgarantiverksamheten liksom hittills bedrevs med allra största försiktighet, så att det svenska folkhushållet icke utsattes för risker, som vore större än de alldeles ofrånkomliga. *Kooperativa förbundet* finner sig icke böra resa några invändningar mot meranämnda förslag samt framhåller det olämpliga i att garantiprocentsatsen, såsom nu i vissa fall vore möjligt, tillätes uppgå till 100 %. En garanti på 75 à 85 % syntes förbundet böra utgöra maximum. *Sveriges granitindustris exportförening* å andra sidan säger sig finna nödigt, att möjlighet bereddades exportkreditnämnden att, därest i särskilt fall så ansåges skäligt, bevilja exportkreditgaranti upp till 100 % icke endast för jordbruksprodukter utan även för gatsten och kantsten. Sådan 100-procentig garanti torde för stenindustrins vidkommande endast komma att avse stenleveranser utförda direkt till statliga myndigheter i främmande länder och alltså innebära en kredit lämnad direkt till vederbörande stat.

För egen del anför *kommerskollegium* följande:

Exportkreditgarantirörelsen borde bedrivas i sådan anda, att den beredde våra exportnärings största möjliga stöd. Rörelsen i fråga vore ej avsedd att utgöra något statens affärsdrivande verk med uppgift att tillföra det allmänna största möjliga ekonomiska utbyte, utan den hade satts i gång i syfte att låta näringslivet på marknader, på vilka exporten innefattade en risk, som ett enskilt företag ej gärna kunde ensamt påtaga sig, tillgodonjuta fördelen av en riskutjämning, som beredde exportföretagen möjlighet att sätta i gång och fortsättningsvis bedriva export, som eljest ej skulle vara möjlig att få till

stånd. Med en sådan expansiv inställning borde å andra sidan enligt kollegii förmenande förenas nödig försiktighet, så att ej det allmänna ikladdes oskäliga risker.

Ur nu berörda synpunkter ville kollegium skänka sin anslutning till de utvidgningar av systemet i skilda riktningar, som de sakkunniga föresloge. Sålunda syntes det kollegium önskvärt, att statens risk kunde bestämmas ej enbart — såsom nu vore fallet — så att den omfattade viss procentsats av det s. k. kreditbeloppet utan även så att staten med sitt åtagande täckte viss procentsats av den uppkommande förlusten. Emot de föreslagna procentsatserna hade kollegium ej någon erinran. Kollegium ville också ansluta sig till det önskemål om en vidgad garantigivning för svenska entreprenadarbeten i utlandet, som de sakkunniga framfört. Slutligen ville kollegium understryka betydelsen av att garantigivningen smidigt anpassades till de garantibehov, som vid olika tidpunkter kunde föreligga, i vilket hänseende kollegium uttalade sin anslutning till den av exportföreningen framförda uppfattningen om önskvärdheten av att exportkreditgaranti, där så befundes möjligt, lämnades även vid kompensationsaffärer.

Exportkreditnämnden anför i huvudsak följande:

Den ursprungligen såsom ett extraordinärt stöd åt industrin under kristid införda statliga exportkreditgarantin hade i många länder mer och mer kommit att betraktas såsom en normal företeelse. I vårt land hade systemet bibehållits främst på grund därav att exportindustrin alltjämt haft att kämpa med särskilda svårigheter på många marknader och det under sådana förhållanden icke ansetts rådligt att avskaffa det stöd åt exporten, som garantierna innebure, så länge konkurrentländerna bibehölle motsvarande stöd åt sina industrier. I nuvarande tidsläge, då exporten alltmer försvårats och blivit förenad med särskilda risker till följd av utrikespolitiska förhållanden och handelspolitiska restriktioner i fråga om handelsutbytet staterna emellan, kunde, enligt exportkreditnämndens uppfattning, behovet av fortsatt exportkreditgaranti näppeligen ifrågasättas; tvärtom funnes säkerligen anledning överväga, huruvida icke den svenska exportindustrin lämpligen borde beredas ett något mera effektivt stöd i form av statlig exportkreditgarantigivning, än hittills varit fallet.

Beträffande de sakkunnigas förslag att garanti jämväl borde kunna avse andel i förlusten skulle, enligt exportkreditnämndens uppfattning, en dylik garantiform vara ägnad att medföra en avsevärd effektivisering av det svenska statliga exportkreditgarantisystemet, varför nämnden förordade bifall till detta förslag. Då man finge förutsätta, att möjligheten icke utnyttjades generellt, utan garantivillkoren även i framtiden fastställdes med beaktande av dels det allmännas intresse av att viss export komme till stånd och dels exportörens behov av garanti härför, innebure förslaget närmast införande av en viss, ej alltför vidlyftig komplettering av garantigivningen, väl motiverad av hittillsvarande erfarenhet. På grundval av föreliggande erfarenhet ansåge sig exportkreditnämnden visserligen kunna uttala, att en komplettering av garantisystemet av nu antydd art skulle hava ökat statens ersättningsskyldighet. I betraktande av den mycket ringa ersättning, som staten under verksamheten hittills haft att utgiva, kunde dock risken vid den föreslagna ordningen icke befaras bliva i mera väsentlig grad ökad. Detta syntes även bestyrkas av erfarenheterna i länder, där garantigivningen avsåge andel i förlusten. Enligt exportkreditnämndens uppfattning påverkades den med garantigivningen förbundna dominerande risken endast i förhållandevis mindre grad av det sätt, på vilket garantin vore konstruerad. Risken låge

nämligen främst däri, att förhållandena i länder, till vilka leveranser skett med stöd av exportkreditgaranti, mer eller mindre katastrofalt förändrades, varigenom totalförluster kunde uppstå.

Exportkreditnämnden vore ense med de sakkunniga därom, att någon ökning av garantiprocentsatsen icke borde ifrågakomma. De sakkunnigas förslag att sänka den högsta garantiprocentsatsen i fråga om produkter av lantbruk och fiske från 100 till 85 % och att borttaga rätten att i dessa fall lämna förskott funne nämnden motiverat. Under nämndens hittillsvarande verksamhet hade i intet fall visat sig föreligga något behov av garanti i fråga om lantbruksprodukter, medan ansökningar om garanti beträffande produkter av fiske avsett förhållandevis små belopp. Garantigivningen hade härvid aldrig överstigit 85 % och något förskott hade icke ifrågakommit, varför ett införande av en maximimering av garantigivningen till 85 % i praktiken icke skulle medföra en försämring för de berörda näringsgrenarna. En sådan begränsning överensstämde därjämte med den för garantigivningen i övrigt både i vårt land och i utlandet grundläggande principen, att garantitagaren borde stå en viss självrisk. I detta sammanhang framhölle exportkreditnämnden, att så låg självrisk som 15 % vore utomordentligt sällsynt inom statlig exportkreditförsäkring.

Exportkreditnämnden delade de sakkunnigas mening, att svenska entreprenadarbeten i utlandet vore av synnerlig betydelse såsom vägröjare för svensk export. För sådan verksamhet hade också garanti lämnats till förhållandevis betydande belopp. Med hänsyn till exportkreditgarantins väsentliga syfte att främja svensk varuexport hade emellertid exportkreditnämnden, såsom de sakkunniga framhållit, i fråga om garantigivningen vid entreprenadarbeten uppställt som regel, att det belopp till vilket staten iklätt sig risk, begränsats till vad som motsvarats av utgifter för svenska varor och tjänster. Exportkreditnämnden ville dock icke motsätta sig de sakkunnigas förslag att under särskilda omständigheter medverka till en liberalare garantigivning vid entreprenadverksamhet. Principiella betänkligheter kunde för angivna fall icke möta mot en ökning av garantins omfattning i förhållande till den siffermässigt beräkneliga andelen av svenska varor och tjänster.

Vidkommande de sakkunnigas förslag, att garanti i vissa fall skulle kunna utfärdas till förmån för svensk kreditgivare, som finansierade export, samt därvid göras ovillkorlig gentemot kreditgivaren, ville exportkreditnämnden — som biträdde de sakkunnigas förslag härutinnan — framhålla, att detta torde kunna ske utan större ökning av statens risk. Exportkreditnämnden funne det antagligt, att garanti i sådant fall i regel skulle lämnas till i författningen angiven maximihöjd, och det framstode därvid såsom rimligt, att staten förbehölle sig regressrätt gentemot exportören till den del garantin sträckte sig utöver den garantiprocentsats, som skulle ifrågakommit, om garantin utställdes i vanlig ordning till förmån för exportören. I särskilda fall torde regressrätten böra omfatta hela det belopp, som staten på grund av sin garanti kunde bliva pliktig utgiva.

Vad anginge förslaget att det belopp, till vilket exportkreditgarantier finge utfärdas, skulle ökas från 35 till förslagsvis 60 miljoner kronor samt att förordningen om exportkreditgaranti skulle erhålla giltighet tillsvidare, anslöte sig exportkreditnämnden härtill på i de sakkunnigas betänkande angivna grunder.

Departements-
chefen.

Behovet av statlig exportkreditgarantiverksamhet gör sig otvivelaktigt fortfarande gällande redan på grund därav att exportbefrämjande anordningar av ifrågavarande slag alltjämt vidmakthållas i ett stort antal med Sverige

på världsmarknaden konkurrerande länder. De med exporten förbundna svårigheterna och särskilda riskerna till följd av utrikespolitiska förhållanden och handelspolitiska restriktioner hava heller icke minskats sedan upptagandet av nämnda verksamhet första gången beslutades i vårt land. Riksdagens bemyndigande torde därför böra utverkas till verksamhetens bedrivande jämväl fortsättningsvis.

De ändringar i gällande system, vilka av de sakkunniga föreslagits, hava, såsom av redogörelsen framgår, i allt väsentligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran av i ämnet hörda myndigheter och sammanslutningar. Jag biträder förslaget att garantigivningen må kunna utvidgas att avse viss del av uppkommande förlust i stället för, såsom nu är fallet, allenast viss del av den beviljade krediten. Härigenom möjliggöres en med hänsyn till de skiftande behoven mera ändamålsenlig utformning av garantierna. Av särskild vikt torde vara att genom den föreslagna utvidgningen garanti kan lämnas för en exportörs totala försäljning till ett visst land eller vissa länder under en viss tidsperiod. Hos stora grupper av exportörer torde behov av förstnämnda garantiform, som utomlands är den vanligast förekommande typen, föreligga. Såsom exportkreditnämnden anfört, torde risken för garantigivaren vid denna garantiform icke behöva befaras bliva i mera väsentlig grad ökad. Den dominerande risken vid exportkreditgaranti är nämligen totalförlust, och för sådant fall blir ju det sätt, på vilket garantin är konstruerad, utan betydelse.

Jag finner i likhet med de sakkunniga, att någon höjning av garantiprocentsatsen icke bör ifrågakomma. De sakkunnigas förslag att sänka den högsta garantiprocentsatsen i fråga om produkter av jordbruk och fiske från 100 till 85 % samt att borttaga rätten att i dessa fall lämna förskott synes mig innebära en befogad anpassning efter rådande praxis; enligt vad exportkreditnämnden uppgivit, har garantigivningen hittills aldrig överstigit 85 % och förskott icke i något fall lämnats. En sådan begränsning synes så mycket mera befogad som den överensstämmer med den för garantigivningen i övrigt både i vårt land och i utlandet grundläggande principen, att garantitagaren bör stå en viss självrisk. Erinras må att, enligt vad exportkreditnämnden i detta sammanhang framhållit, en så låg självrisk som 15 % är utomordentligt sällsynt i statlig exportkreditförsäkring.

Liksom de sakkunniga anser jag det vidare synnerligen önskvärt, att svensk entreprenadverksamhet i utlandet i görligaste mån befordras. Dylik verksamhet torde i regel leda till ökade exportmöjligheter och allmänt sett bidra till hävdande av våra ekonomiska intressen i vederbörande land. Jag erinrar om att enligt gällande författning rörande exportkreditgaranti, garanti kan ifrågakomma såväl vid entreprenader i utlandet i samband med industrileveranser som för till utlandet levererade alster av svensk teknisk konsulterande verksamhet ävensom att dylik garantigivning av rätt betydande omfattning ägt rum. För garantigivning i samband med entreprenadarbeten i utlandet har emellertid exportkreditnämnden tillämpat den re-

geln, att den av garantin omfattade delen av krediten får avse högst så stort belopp, som motsvaras av värdet av i entreprenaden ingående svenska varor och tjänster. De sakkunniga förorda i nu avhandlade hänseende en liberalare praxis.

Exportkreditnämndens omförmälda begränsning av garantigivningen för entreprenadverksamhet grundar sig därå, att det svenska exportkreditgarantisystemet närmast avsetts att komma till användning för främjande av svensk varuexport och skapande på detta sätt av arbetsmöjligheter inom landet. Gällande författningsbestämmelser i ämnet medföra emellertid ej någon skyldighet för nämnden i berört hänseende. Nämnden har nu uttalat, att den ej vill motsätta sig en liberalare garantigivning för framtiden. Även jag finner det motiverat, att garantin icke göres uteslutande beroende av de i vederbörande entreprenadföretag ingående svenska varornas och tjänsternas siffermässigt beräknelige andel. En något friare praxis synes sålunda framdeles böra tillämpas för de särskilda fall, då föreliggande omständigheter göra detta berättigat och önskvärt.

Jag ansluter mig till de sakkunnigas förslag, att garanti i vissa fall bör kunna utfärdas till förmån för svensk kreditgivare, som finansierar export, samt därvid under vissa förutsättningar göras ovillkorlig gentemot kreditgivaren. I likhet med de sakkunniga och exportkreditnämnden anser jag, att en dylik garanti bör kunna förknippas med förbehåll om regressrätt gentemot exportören för hela eller del av det belopp, som staten på grund av sin garanti må bliva pliktig utgiva.

Vad till sist beträffar det av Sveriges allmänna exportförening framförda önskemålet att exportkreditgaranti, där så befunnes möjligt, borde lämnas även vid kompensationsaffärer, vilket önskemål biträtts av kommerskollegium, må erinras, att i princip något hinder icke torde föreligga för exportkreditnämnden att till prövning upptaga ansökningar om garanti för exportaffärer inkluderande kompensationsvillkor. Avgörandet i det särskilda fallet blir dock givetvis beroende av huruvida den föreslagna affären överensstämmer med grunderna för exportkreditgarantisystemet och den allmänna innebörden av den statliga exportkreditgarantiverksamheten. Det torde vara obestridligt, att garantigivning vid kompensationsaffärer i många fall, och särskilt i de ytterlighetsfall, där prestationerna å ömse sidor utgöras in natura, kan vara förenad med betydande tekniska svårigheter, vilka motivera att största försiktighet iakttages.

Med hänsyn till att genomförandet av de nu tillstyrkta åtgärderna kunna förväntas komma att öka efterfrågan på statliga exportkreditgarantier och då garantier för entreprenadarbeten utomlands kunna på en gång taga betydande belopp i anspråk förordar jag, i likhet med de sakkunniga, en ökning av det maximibelopp, till vilket exportkreditgarantier må utfärdas, från nuvarande 35 till 60 miljoner kronor.

De sakkunniga hava föreslagit, att förordningen om exportkreditgaranti borde erhålla giltighet tillsvidare. Jag är icke beredd att framlägga förslag till de förändringar i verksamhetens administration, som i så fall bleve er-

forderliga, och anser därför, att riksdagens medgivande bör inhämtas blott för viss begränsad tid. Å andra sidan synes det ej påkallat, att, på sätt hitills skett, årligen upptaga till prövning frågan om fortsatt exportkreditverksamhet. Jag tillstyrker därför, att riksdagens bemyndigande till verksamhetens fortsatta bedrivande nu utverkas för viss längre tid, förslagsvis tre år, räknat från ingången av nästkommande budgetår.

I övrigt torde nu gällande bestämmelser för verksamheten böra bibehållas oförändrade.

Hemställan.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring av vad i statsverkspropositionen härutinnan förutskickats, föreslå riksdagen att

dels för budgetåret 1939/40 under tionde huvudtiteln anvisa

1) till *Orienterande marknadsundersökningar* ett *reservationsanslag* av 100,000 kronor;

2) till *Exportstipendier och handelsstudiestipendier* ett *reservationsanslag* av 55,000 kronor;

3) såsom *Bidrag till upprätthållande av svensk-internationala pressbyråns verksamhet* ett anslag av 15,000 kronor;

dels ock medgiva, att svenska staten må, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna riktlinjer, under tiden till och med utgången av budgetåret 1941/42 till belopp av högst 60 miljoner kronor — däri inberäknade de belopp, vartill garantier beviljats eller må komma att före utgången av nu löpande budgetår beviljas — iklädas betalningsansvar för till utlandet levererade inhemska alster av industri, jordbruk och fiske.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sven Forssberg.